

Bijlage inzake HHV stoffen

versie: versie 11
datum: 16 mrt 2025
auteurs: Geert Starre, Henk Baptist

Deze bijlage is geschreven om te gebruiken in de procedures inzake het handhavingsverzoek van de vereniging Meten=Weten met de volgende kenmerken:

datum: 8 okt 2021
titel: Handhavingsverzoek stoffen in bestrijdingsmiddelen (m17381)
online: [m17381-HHV-stoffen.html](https://div.metenweten.nl/page/m17381-HHV-stoffen.html)

Het handhavingsverzoek is naar alle provincies gestuurd. Dit heeft verschillende procedures opgeleverd. De provincies behandelen het handhavingsverzoek verschillend, met verschillende looptijden en met een andere inhoud. Deze bijlage wordt bij nieuwe ontwikkelingen bijgewerkt en weer ingebracht in de verschillende procedures.

De laatste versie van deze bijlage en de vorige versies staan online:
<https://div.metenweten.nl/page/m19257-info-HHV-stoffen.html>

Wijzigingen en versies van deze bijlage

Wijzigingen versie 2 (23 mei 2023):

- hs 'toelating Ctgb' aangevuld n.a.v. bijlage besluit Drenthe
- hs 'bewijs' aangevuld n.a.v. rapport van 23 mei 2023
- hs 'Reactie op de reeds genomen (ontwerp)besluiten' aangevuld (Drenthe)

Wijzigingen versie 3 (26 mei 2023):

- hs 'Bestaand gebruik vergeleken met afzetgegevens' toegevoegd
- hs 'Reactie op de reeds genomen (ontwerp)besluiten' aangevuld (Groningen)

Wijzigingen versie 4 (12 jun 2023):

- hs 'Bestaand gebruik' aangevuld
- hs 'Bestaand gebruik vergeleken met afzetgegevens' +grafiek Pendimethalin
- hs 'Gedeputeerde staten is bevoegd' toegevoegd
- hs 'De kern van het verweer' aangevuld
- hs 'Beoordelingskader' aangevuld

Wijzigingen versie 5 (16 jun 2023):

- hs 'Uitspraak nationale rechter' toegevoegd

Wijzigingen versie 6 (27 jul 2023):

- hs 'Uitspraak nationale rechter' gewijzigd nav [ECLI:NL:GHARL:2023:6083](https://ecli.nl/GHARL:2023:6083)
- hs 'De inbreuk op artikel 6 lid 2 van de Habitatrichtlijn' aangevuld

Wijzigingen versie 7 (9 aug 2023):

- hs 'Beoordelingskader' aangevuld
- hs 'Bestaand gebruik vergeleken met afzetgegevens' afbeelding pendimethalin

Wijzigingen versie 8 (5 okt 2023):

- hs 'Bewijs' aangevuld met Sallandse Heuvelrug, Overijssel
- hs 'Reactie op de reeds genomen (ontwerp)besluiten' aangevuld
- hs 'Recente ontwikkelingen' toegevoegd

Wijzigingen versie 9 (15 okt 2023):

- hs 'Unierecht' toegevoegd
- hs 'De juiste procedure' toegevoegd
- hs 'Intrekken aanvulling en politieke afwegingen' toegevoegd

Wijzigingen versie 10 (2 jan 2024)

- hs 'De kern van het verweer' herzien
- hs 'De inbreuk op artikel 6 lid 2 van de Habitatrichtlijn' herzien
- hs 'Beoordelingskader' volledig herzien n.a.v. beroep Dr, Fr en Li
- hs 'Gedeputeerde staten is bevoegd' herzien
- hs 'Het advies Wie Aa zegt ...' toegevoegd
- hs 'De brief van de CvdK Drenthe ...' toegevoegd
- hs 'Het advies van de commissie rechtsbescherming inzake Boterveen' toegevoegd
- hs 'Bewijs' aangevuld met 'Veerverlies roofvogels'
- hs 'Niet nakomen uitspraak ECLI:NL:RBNNE:2021:2483' toegevoegd
- hs 'De Ecologische Autoriteit: Doen wat moet én kan' toegevoegd
- hs 'Rapport 35 jaar beheer Drentsche Aa' toegevoegd

Wijzigingen versie 11

- hs 'Beoordelingskader' volledig herzien
- hs 'Uitvoeren onderzoek' volledig herzien
- hs 'Toelating Ctgb' aangevuld met 'Rechtspraak Hof inzake toelating Ctgb'
- hs 'Bewijs' + 'Advies van de Ecologische Autoriteit Drents-Friese Wold & Leggelderveld'
- hs 'Bewijs' + 'Advies van de Ecologische Autoriteit over de Natuurdoelanalyse Veluwe'
- hs 'Bewijs' + 'Werkdocument Natura 2000 Beheerplan Holtingerveld'
- hs 'Bewijs' + 'Werkdocument Natura 2000 Beheerplan Fochteloerveen'
- hs 'Bewijs' + 'Opmerking concepten Drentse beheerplannen'
- hs 'De rol van de nationale rechter': vervallen
- hs 'Recente ontwikkelingen' + 'Notitie Handelingsperspectief Kaderrichtlijn Water'
- hs + 'Verzoeken om handhaving individuele teelten'
- hs + 'Overzicht rapporten Meten=Weten'

Inhoudsopgave

- 01: De kern van het verweer
- 02: De inbreuk op artikel 6 lid 2 van de Habitatrichtlijn
- 03: Beoordelingskader
- 04: Uitvoeren onderzoek
- 05: Toelating Ctgb
- 06: Gedeputeerde staten is bevoegd
- 07: (vervallen)
- 08: Uitspraak nationale rechter
- 09: Niet nakomen uitspraak ECLI:NL:RBNNE:2021:2483
- 10: Bestaand gebruik
- 11: Bestaand gebruik vergeleken met afzetgegevens
- 12: De juiste procedure
- 13: Geen belangenafweging
- 14: Rechtszekerheid
- 15: Onderzoek en metingen
- 16: Bewijs
- 17: Het advies 'Wie Aa zegt ...'
- 18: De brief van de CvdK Drenthe aan het college van GS en ministerie LNV
- 19: Het advies van de commissie rechtsbescherming inzake Boterveen
- 20: De Ecologische Autoriteit: Doen wat moet én kan
- 21: Rapport 35 jaar beheer Drentsche Aa
- 22: Kennisleemten
- 23: Onvoldoende concreet
- 24: Reactie op de reeds genomen (ontwerp)besluiten
- 25: Recente ontwikkelingen
- 26: Intrekken aanvulling en politieke afwegingen
- 27: Verzoeken om handhaving individuele teelten
- 28: Overzicht rapporten Meten=Weten

1: De kern van het verweer

De kern van het (handhavings)verzoek is dat de Lid-Staat Nederland en de provincies geen maatregelen nemen tegen aantasting en verslechtering van instandhoudingsdoelstellingen Natura 2000 als gevolg van het gebruik van pesticiden, terwijl artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming (Wnb), tegenwoordig artikel 3.59, aanhef en onder b. van het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl) voorschrijven dat die maatregelen geboden zijn. De genoemde Nederlandse regelgeving zijn een uitwerking van artikel 6 lid 2 van de Habitatrichtlijn. Geen uitvoering geven aan de genoemde Nederlandse regelgeving leidt daarmee ook tot een inbreuk op artikel 6, lid 2, Habitatrichtlijn. Eenvoudigheidshalve verwijzen we in het vervolg hiernaar als artikel 6, lid 2, Habitatrichtlijn.

„Ons gedrag tussen 2020 en 2030 [...] zal beslissend zijn voor de toekomst van de mens op aarde. De toekomst ligt niet vast. Zij ligt in onze handen.” Citaat uit de conclusie van advocaat-generaal van het Hof van Justitie van de Europese Unie, T. Capeta van 20 april 2023, C-116/22, punt 1, [ECLI:EU:C:2023:317](#) (niet nakomen Habitatrichtlijn).

2: De inbreuk op artikel 6 lid 2 van de Habitatrichtlijn

Artikel 6 lid 2 van de Habitatrichtlijn is altijd van toepassing, ongeacht of er sprake is van bestaand gebruik en of er wel of geen toestemming is verleend zoals bijvoorbeeld ingevolge artikel 6 lid 3 van de Habitatrichtlijn. Ook voor activiteiten buiten de Natura 2000-gebieden, moeten ter voorkoming van verslechtering, maatregelen worden genomen. Hiervoor beschikken de lidstaten wel over een beoordelingsmarge, mits gewaarborgd is dat er geen verslechtering optreedt.

De nationale rechter bevestigt de relatie van de artikelen van de Habitatrichtlijn op 2 november 2022 in de tussenuitspraak van de meervoudige kamer (Porthos zaak [ECLI:NL:RVS:2022:3159](#)):

"31.3. De bepalingen van artikel 6 van de Habitatrichtlijn moeten als een coherent geheel worden uitgelegd. Met het tweede en het derde lid van dit artikel is beoogd om hetzelfde beschermingsniveau te waarborgen, zo heeft het Hof verschillende keren overwogen (zie onder meer het arrest van 24 juni 2021, [ECLI:EU:C:2021:512](#), Commissie/Spanje (Beschermd Natuurgebied Doñana), punt 156)."

Zowel uit voornoemde uitspraak van de nationale rechter, als uit het arrest van het Hof blijkt dat de provincie (handhavend) moet optreden om de verslechtingen te stoppen. Dat is in dit geval de enige passende maatregel, die voldoende bescherming biedt.

Andere passende maatregelen zijn niet mogelijk, zeker niet zonder dat er een passende beoordeling met zicht op alle andere projecten in beeld zijn gebracht en passend beoordeeld, in cumulatie en in samenhang.

Bronmaatregelen hebben bovendien voorrang op andere passende maatregelen, zo volgt uit [punt 154](#) van het arrest C-559/19 ([ECLI:EU:C:2021:512](#)).

Het verslechtingsverbod heeft een preventieve werking en berust het op het voorzorgsbeginsel: als sprake is van een risico of dreiging op verslechtering, dient een lidstaat reeds in te grijpen (zie [ECLI:EU:C:2018:882](#), punt 85; [ECLI:EU:C:2016:8](#), punt 58; [ECLI:EU:C:2011:768](#), punt 42). Het is niet toegestaan te wachten met maatregelen totdat definitief een causaal verband is gelegd tussen een activiteit of factor en de optredende verslechtering. Met andere woorden: een uitsluitend reactief optreden, en niet tevens preventief, is onvoldoende in het licht van art. 6, lid 2 van de Habitatrichtlijn ([ECLI:EU:C:2007:780](#), punten 207 en 208; [ECLI:EU:C:2018:882](#), punt 134).

3: Beoordelingskader

In dit hoofdstuk diverse punten inzake een beoordelingskader.

Procederen bij nalaten Unierecht

Volgens het verdrag van Aarhus, dat integrerend deel uitmaakt van de rechtsorde van de Unie (LZ II-arrest, punt 45), kan er geprocedeerd worden bij 'nalaten' (bron: het verdrag zelf).

Daarbij is relevant dat het verdrag van Aarhus van toepassing is bij mogelijk significante effecten als bedoeld in de Habitatrichtlijn en dat artikel 6 lid 2 van de Habitatrichtlijn hetzelfde beschermingsniveau beoogt als artikel 6 lid 3 van de Habitatrichtlijn.

Uit bovenstaande volgt dat Meten=Weten het recht heeft om bij een overtreding of inbreuk op artikel 6 lid 2 van de Habitatrichtlijn te procederen met als doel een einde te maken aan die inbreuk. Precies dat is beoogt met het handhavingsverzoek uit 2021.

De juridische duiding van het nalaten (Aarhus)

Het verdrag van Aarhus waarborgt dat leden van het publiek, wanneer zij voldoen aan de eventuele in haar nationale recht neergelegde criteria, toegang hebben tot bestuursrechtelijke of rechterlijke procedures om het handelen en **nalaten** van privépersonen en **overheidsinstanties** te betwisten.

Dus ook bij nalaten. Dit ook inzake inbreuken Unierecht.

C-197/18, [ECLI:EU:C:2019:824](#), Oostenrijk, "*Wasserleitungsverband Nördliches Burgenland*" punt 33 luidt:

*"Voorts kunnen „leden van het publiek, wanneer zij voldoen aan de eventuele in het nationale recht neergelegde criteria” aanspraak maken op de in artikel 9, lid 3, van het Verdrag van Aarhus neergelegde rechten. Deze bepaling, gelezen in samenhang met artikel 47 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, verplicht de lidstaten ertoe een **doeltreffende rechterlijke bescherming** te waarborgen van de rechten die door het recht van de Unie, en met name de milieubepalingen, worden verleend (zie in die zin arrest van 20 december 2017, *Protect Natur-, Arten- und Landschaftsschutz Umweltorganisation*, [qlink](#), [EU:C:2017:987](#), punt 45)."*

Voor het nalaten is in nationaal recht de handhavingsprocedure beschikbaar in de Algemene wet bestuursrecht. Een handhavingsverzoek is daarom de juiste procedure.

Het verschil tussen overtreding en een inbreuk

Meten=Weten volgt de formulering van de Habitatrichtlijn en rechtspraak van het Hof. Er is sprake van een inbreuk. Dit is iets anders dan een overtreding.

De Habitatrichtlijn kent het begrip inbreuk, dat kan ook het nalaten zijn, ook het nalaten door een Lid-Staat. Dat is nu aan de orde.

Het nadeel van het gebruik van het woord overtreding, is dat de verantwoordelijkheid verschuift van het bevoegde gezag naar initiatiefnemer of eindgebruiker. Deze afschuiving biedt geen oplossing, want het zal de inbreuk niet doen eindigen.

De kennisleemte inzake bestrijdingsmiddelen is immers zo groot, dat de eindgebruiker niet in staat is om bij toepassing van de stoffen een passende beoordeling te doorlopen of om op andere wijze uit te sluiten dat het toepassen geen significante effecten kan hebben.

Beginselen van het recht van de Unie

Er is eerder uitspraak gedaan inzake het handhavingsverzoek, door de rechtbank Zeeland-West-Brabant in [ECLI:NL:RBZWB:2024:6675](#). Hoger beroep is ingesteld. De

gronden van het hoger beroep zijn online te raadplegen:

<https://div.metenweten.nl/page/m20591-gronden-hoger-beroep-Ze-HHV-stoffen.html>

In deze uitspraak is volkomen voorbijgegaan aan een aantal fundamentele beginselen van het recht van de Unie. Een aantal van die beginselen worden hieronder besproken.

Het beginsel van een '**effective remedy**' ([ECLI:EU:C:2013:8](#), 'Krizan').

Dat milieuaantastingen bij **voorrang aan de bron** dienen te worden bestreden. Het arrest van de zaak C-559/19, [ECLI:EU:C:2021:512](#), Spanje, "Doñana":

"154 Deze algemene verplichting beantwoordt aan de doelstelling die overeenkomstig artikel 191, lid 1, eerste streepje, VWEU in het Uniemilieubeleid wordt nagestreefd om de kwaliteit van het milieu te behouden, beschermen en verbeteren, alsook aan het in artikel 191, lid 2, VWEU neergelegde beginsel dat milieuaantastingen bij voorrang aan de bron dienen te worden bestreden."

Er dient een **doeltreffende en efficiënte procedure** te zijn om uiteindelijk het **hoge niveau van bescherming** als bedoeld in het VWEU te halen. De Unie en het Hof denken in rechten, het nationaal recht denkt in hindernisbanen met fuiken en een minimalistische uitleg van alle begrippen.

Het doel van het Unierecht blijft daarbij buiten beeld, namelijk rechtsbescherming en het doel van [artikel 191 lid 2 van het VWEU](#):

"De Unie streeft in haar milieubeleid naar een hoog niveau van bescherming, rekening houdend met de uiteenlopende situaties in de verschillende regio's van de Unie. Haar beleid berust op het voorzorgsbeginsel en het beginsel van preventief handelen, het beginsel dat milieuaantastingen bij voorrang aan de bron dienen te worden bestreden, en het beginsel dat de vervuiler betaalt."

Er mag geen sprake zijn van **uitholling van begrippen**, het zou de nuttige werking van wet- en regelgeving van de Uniewetgever immers ontnemen.

*"Het Hof van Justitie heeft **de doctrine van nuttig effect** ontwikkeld in aanvulling op het beginsel van Unietrouw. Dit leerstuk brengt met zich dat geen afbreuk mag worden gedaan aan het nuttig effect van het Unierecht. In de beoordeling hiervan gaat het Hof uit van de doelstellingen van het Unierecht en de manier waarop deze het beste kunnen worden gerealiseerd. Het beginsel van Unietrouw en het nuttig effect van het Unierecht brengen met zich dat de lidstaten voor het garanderen van de volledige en onverkorte werking van het Unierecht niet kunnen volstaan met een passieve houding. Integendeel, lidstaten moeten zich actief opstellen om het nationale recht in overeenstemming te brengen met het Unierecht en de daadwerkelijke toepassing en handhaving te waarborgen."*

Bron: <https://www.kcbr.nl/beleid-en-regelgeving-ontwikkelen/handleiding-wetgeving-en-europa/1-module-1-eu-eisen-aan-implementatie-van-eu-regelgeving/12-eu-implementatieverplichting/123-algemene-eu-eisen-aan-implementatie/123a-nuttig-effect>

Uiteindelijk is er een 'catch all' beginsel, namelijk dat:

- **elk risico op omzeiling** van het recht van de Unie vermeden dient te worden

Een revolutie bij de Afdeling

De Afdeling heeft een nieuwe revolutionaire koers gezet met de Rendac uitspraak, [ECLI:NL:RVS:2024:4923](#). Die uitspraak is van toepassing op andere projecten dan waar de zaak op zag en bovendien met terugwerkende kracht. Een uitspraak met die reikwijdte kan dus wel in het bestuursrecht. Dit is een heel belangrijke nieuwe richting.

Een nieuwe en krachtige koers is nodig in een land dat structureel faalt in naleving van haar eigen wetten en het recht van de Unie. Dit falen blijkt ook uit de recente uitspraak 'Greenpeace', [ECLI:NL:RBDHA:2025:578](#). Hier is uitgesproken dat de staat onrechtmatig handelt. Ook is er een dwangsom opgelegd, vanwege het ontbreken van 'veronderstelde constitutionele goede trouw'.

En die nieuwe koers kan ook in deze zaak worden toegepast op basis van de Rendac uitspraak en de beginselen van het recht van de Unie, te lezen in samenhang met het recht op procederen op basis van het verdrag van Aarhus.

Een breuk met het verleden?

Het Unierecht geeft vele mogelijkheden tot de bescherming van Natura 2000, terwijl de toepassing van het nationale recht en de enge uitleg daarvan door met name de Afdeling, problematisch is.

Zie voor die enge uitleg de genadeloze houding van de Afdeling tijdens de toelagenaffaire. De Afdeling is daar hard geweest en bood geen bescherming aan de getroffen personen. Bij de instandhouding van Natura 2000, waar de Afdeling hard had moeten zijn, bood de Afdeling ook geen bescherming. Inzake de bescherming van Natura 2000 is de situatie door Nederland dramatisch, zo blijkt het volgende.

Falen van het hele systeem

Het Compendium voor de Leefomgeving, CLO (een samenwerkingsverband van CBS, PBL, RIVM en WUR) schrijft:

"In Nederland heeft ca. 90% van de habitattypen een zeer tot matig ongunstige staat van instandhouding." Bron: <https://www.clo.nl/indicatoren/nl1483-beoordeling-vogel--en-habitatrichtlijn-in-europees-perspectief>

De vorige voorzitter van de Afdeling bestuursrechtspraak, Bart Jan van Ettehoven, 9 jan 2021 in Trouw: *"Zo werkt het bestuursrecht in algemene zin. Dat gaat ervan uit dat overheidsinstanties rechtmatig te werk gaan en de wet uitvoeren. De rechter gaat niet uit van het falen van het hele systeem."*

Met 90% van de habitattypen in zeer tot matig ongunstige staat van instandhouding heeft het systeem aantoonbaar wel gefaald.

Algemeen verbindend voorschrift

Het staat de provincies volkomen vrij om zelf te kiezen hoe een einde gemaakt dient te worden aan de inbreuk op de Habitatrichtlijn, zo lang de drukfactor welke pesticiden vormen maar weggenomen wordt.

Artikel 6 lid 2 van de Habitatrichtlijn is altijd van toepassing, ongeacht of er sprake is van bestaand gebruik en of er wel of geen toestemming is verleend zoals bijvoorbeeld ingevolge artikel 6 lid 3 van de Habitatrichtlijn. Ook voor activiteiten buiten de Natura 2000-gebieden moeten ter voorkoming van verslechtering, maatregelen worden genomen. Hiervoor beschikken de lidstaten wel over een **beoordelingsmarge**, mits **gewaarborgd is dat er geen verslechtering optreedt**.

Gedeputeerde staten hebben wel de verplichting de inbreuk te stoppen. Hierbij stelt Meten=Weten dat andere (passende) maatregelen dan een verbod op het gebruik van deze bestrijdingsmiddelen niet mogelijk is, zeker niet zo lang er geen passende beoordeling met zicht op alle onderdelen van het project, in cumulatie en in samenhang, mogelijk is.

Hierbij is ook relevant dat milieuaantastingen bij **voorrang aan de bron** dienen te worden bestreden.

Een zaak welke ziet op het wegnemen van drukfactoren kan niet gezien worden als een

verzoek om een algemeen verbindend voorschrift. En al was dat wel het geval, dan kan niet afgezien worden van handhaving op basis van beperkingen van het nationaal recht.

Meten=Weten heeft nooit aangegeven hoe een einde gemaakt kan of moet worden aan de inbreuk. Dat kan Meten=Weten ook niet want Meten=Weten is geen overheidsorgaan.

Het stellen dat op verzoek geen algemeen verbindend voorschrift mogelijk is, is overigens onjuist. Dat kan wel en dat kan zelfs door de bestuursrechter. Meten=Weten ziet in de Rendac uitspraak dat de bestuursrechter zelf met een algemeen verbindend voorschrift komt. Al noemen ze het niet zo, het heeft wel de zelfde werking. Meten=Weten ziet de Rendac uitspraak als een algemeen verbindend voorschrift.

Bovendien is het stellen dat een dergelijk verzoek niet mogelijk is, gebaseerd op nationale rechtspraak. Unierecht dwingt tot een heroriëntatie van die rechtspraak.

Algemeen verbindend voorschrift - beheerplannen

Belangrijk is ook dat gedeputeerde staten een krachtig middel hebben om de inbreuk te doen stoppen, namelijk door bepalingen op te nemen in beheerplannen. Gedeputeerde staten stellen die plannen vast.

Logischerwijs zouden Natura 2000-beheerplannen de Natura 2000-gebieden moeten beschermen. In de praktijk doen ze het tegenovergestelde. Sommige geven zelfs rechten om oneindig veel schadelijke bestrijdingsmiddelen toe te passen, zie [ECLI:NL:RBOVE:2024:2943](#).

Het is buitengewoon onrechtvaardig en onrechtmatig dat beheerplannen in Overijssel rechten geven om oneindig te vervuilen. Het bestuursrecht faalt hier. Wij nemen het de bestuursrechter (meervoudige kamer) van de rechtbank Overijssel kwalijk om dit probleem te laten bestaan.

In die zaak (Overijssel) is hoger beroep ingesteld met als belangrijkste punt een uitspraak van het Hof.

In het arrest van het Hof in zaak 'Frankrijk II' (C-241/08, punt 76, [ECLI:EU:C:2010:114](#)) is bepaald dat door in het algemeen te bepalen dat bepaalde activiteiten geen activiteiten zijn die storend zijn of storende gevolgen hebben, een lidstaat de verplichtingen niet nakomt die op hem rusten krachtens artikel 6, lid 2, van de Habitatrichtlijn.

Verslechteringsverbod

Het verslechteringsverbod heeft een preventieve werking en is gebaseerd op het voorzorgsbeginsel. Als sprake is van een risico of dreiging op verslechtering, dient een lidstaat reeds in te grijpen (zie [ECLI:EU:C:2018:882](#), punt 85; [ECLI:EU:C:2016:8](#), punt 58; [ECLI:EU:C:2011:768](#), punt 42).

Het is niet toegestaan te wachten met maatregelen totdat definitief een causaal verband is gelegd tussen een activiteit of factor en de optredende verslechtering. Met andere woorden: een uitsluitend reactief optreden, en niet tevens preventief, is onvoldoende in het licht van art. 6, lid 2 van de Habitatrichtlijn ([ECLI:EU:C:2007:780](#), punten 207 en 208; [ECLI:EU:C:2018:882](#), punt 134).

Van de verplichtingen en een correcte invulling van het voorzorgsbeginsel is weinig terechtgekomen, zie bijvoorbeeld de het hoofdstuk 'Bewijs'.

De verslechtering is aangetoond/hetzelfde beschermingsniveau

Onder verwijzing naar het Hof bevestigt de nationale rechter de relatie van de artikelen van de Habitatrichtlijn op 2 november 2022 in de tussenuitspraak van de meervoudige kamer (Porthos zaak [ECLI:NL:RVS:2022:3159](#)):

"31.3. De bepalingen van artikel 6 van de Habitatrichtlijn moeten als een coherent

geheel worden uitgelegd. Met het tweede en het derde lid van dit artikel is beoogd om hetzelfde beschermingsniveau te waarborgen, zo heeft het Hof verschillende keren overwogen (zie onder meer het arrest van 24 juni 2021, [ECLI:EU:C:2021:512](#), Commissie/Spanje (Beschermd Natuurgebied Doñana), punt 156)."

Wat op basis van het **voorzorgsbeginsel** niet had mogen gebeuren wat wel **is gebeurd**: verslechtering door bestrijdingsmiddelen is een feit geworden; de verslechtering is aangetoond. Zie vele andere hoofdstukken in deze bijlage.

De inhoud van het document laat zien wat de gevolgen zijn van het gebruik van bestrijdingsmiddelen. Er is bevestiging van wat voorzienbaar was en nu is achteruitgang een feit geworden.

Met deze kennis nemen we het verweerders (dit zijn alle provincies) heel kwalijk dat zij niets gedaan hebben en het handhavingsverzoek afgewezen hebben. Niets doen en ook in de toekomst niets willen doen en doorschuiven naar de toekomst is onrechtmatig.

Ook nemen we het verweerder heel kwalijk dat de uitspraken van de rechtbank inzake individuele teelt genegeerd worden in beheerplannen welke nu in ontwikkeling zijn.

De wetgever

Uit het Varkens-in-Nood Arrest bleek dat de wetgever faalde. Tot vandaag is de Algemene wet bestuursrecht ten onrechte niet gewijzigd. De Afdeling faalde ook hier als adviseur en als rechter door jarenlang het verdrag van Aarhus niet correct toe te passen.

Een inbreukprocedure

De Europese Commissie heeft op 7 febr 2024 bekend gemaakt heeft dat ze een inbreukprocedure gestart is tegen Nederland inzake niet naleving van onder andere het verdrag van Aarhus en de Habitatrichtlijn.

kenmerk: (INFR(2023)2149)
titel: Inbreukenpakket voor februari: voornaamste beslissingen
vindplaats: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/nl/inf_24_301

De inhoud van de procedure is geheim. Er is door ondergetekende om openbaarmaking verzocht. Dit is geweigerd. De procedure is nu in beroep bij de rechtbank Noord-Nederland, LEE 24/3171. Toestemming is gegeven aan de rechtbank om kennis te nemen van de niet geopenbaarde informatie.

De geheime inbreukprocedure is een meervoudig probleem omdat:

1. de nationale wetgeving ook om deze reden niet een correcte implementatie vormt van het recht van de Unie
2. de Rechtspraak en de staat nu het geheim kennen en Meten=Weten niet. Een eerlijk proces op basis van nationaal recht is daarom niet mogelijk. Het is essentieel dat teruggevallen wordt op de directe werking van het Unierecht.

In de genoemde bekendmaking van 7 febr 2024 staat ook de volgende zin:
"maar uit de wetgeving blijkt niet duidelijk genoeg bij welke rechter (administratief of civiel)"

Om die reden kan de bestuursrechter Meten=Weten niet naar de civiele rechter verwijzen en zich voor onderhavig handhavingsverzoek niet-ontvankelijk verklaren. Immers, mogelijk is zij door niet correcte nationale wetgeving of uitleg daarvan, eigenlijk wel bevoegd.

Civiele rechter

De bestuursrechter kan niet verwijzen naar de mogelijkheden van een civiel beroep omdat:

1. een civiel beroep niet voldoet aan de vereisten van het recht van de Unie dat er een gelijkwaardige procedure bestaat, omdat er bij een civiele procedure de verplichting bestaat van de vertegenwoordiging door een kostbare advocaat. Daarom kan een dergelijk procedure niet gelijkwaardig zijn.
2. uit de paragraaf onder 'Een inbreukprocedure' valt op te maken dat niet helder is welke rechter bevoegd is. Dan kan op basis van de Rendac uitspraak de bestuursrechter met een 'effective remedy' komen en dat is niet verwijzen naar de civiele rechter.

Het doorschuiven naar degene die een handeling verricht

De provincie Friesland heeft het handhavingsverzoek volgens het advies van de commissie bezwaarschriften, doorgezonden naar provinciale staten. Vindplaats doorzending en advies:

<https://fryslan.stateninformatie.nl/modules/1/Ynkommen%20stikken/900531>

In het advies van de commissie staat:

"Voor het geven van een dergelijk algemeen verbod is GS echter niet het bevoegde bestuursorgaan. Op grond van artikel 2.4, derde lid van de Wnb kunnen Provinciale Staten, indien dat gelet op de instandhoudingsdoelstellingen van een Natura 2000-gebied nodig is, bij verordening regels stellen. De commissie adviseert GS daarom het verzoek, voor zover het betrekking heeft op het uitvaardigen van een algemeen verbod van de genoemde stoffen, door te zenden naar Provinciale Staten."

Het doorzenden naar provinciale staten is net zo problematisch als de Wet natuurbescherming zelf.

Doorzending is problematisch omdat nu aan provinciale staten gevraagd wordt: wenst u in meerderheid plannen vast te stellen of wenst u de inbreuk te laten bestaan? Die keuze is niet aan provinciale staten, het in artikel 4, lid 3, VEU neergelegde beginsel van loyale samenwerking staat daaraan in de weg.

Bovendien is niet gezegd, dat er geen andere maatregelen mogelijk zijn dan een algeheel verbod om te waarborgen dat aantasting of verslechtering van Natura 2000 wordt voorkomen.

De Wet natuurbescherming is in conflict omdat artikel 2.4 enkel een inbreuk van degene die een handeling verricht in beeld brengt. Een gehele Lid-Staat blijft buiten beeld.

In het geciteerde deel van het advies van de bezwaarcommissie, hierboven, staat dat de commissie de verantwoordelijkheid doorschuift naar de initiatiefnemer ('aan degene die'). Het artikel 6 lid 2 van de Habitatrichtlijn laat die bevoegdheid echter bij de Lid-Staat:

"De Lid -Staten treffen passende maatregelen [...]". Hieruit blijkt dat gedeputeerde staten bevoegd is; de Wet natuurbescherming delegeert de bevoegdheid immers naar gedeputeerde staten, behoudens uitzonderingen waarin de minister bevoegd is.

Uitputtend en exclusief geregeld in de Wnb

In aanvulling van hoofdstuk '6: Gedeputeerde staten is bevoegd' van deze bijlage het volgende.

Een vacuüm van bevoegdheid zou een uitholling betekenen van het recht van de Unie. Bovendien had gedeputeerde staten het handhavingsverzoek meteen in 2021 door moeten sturen naar de instantie die volgens gedeputeerde staten wel bevoegd zou zijn.

Dat hebben de provincies niet gedaan. In plaats daarvan hebben de provincies Meten=Weten aan het lijntje gehouden door te melden dat BIJ12 onderzoek zal gaan doen.

Bewijslast correcte implementatie

Voorzover de richtlijn niet correct is omgezet ligt de bewijslast niet bij appellant, zo maken wij op uit punt 25 van C-59/89, [ECLI:EU:C:1991:225](#), Duitsland, "TA Luft".

Dit standpunt vindt steun in het volgende. Commissie m.e.r. in '[Conclusies voor de m.e.r. praktijk](#)': "*Voor een beroep op een 'inbreuk op een recht' in de zin van artikel 11 van de M.e.r.-richtlijn is vereist dat het besluit anders had geluid als de juiste m.e.r.-procedure zou zijn doorlopen. De M.e.r.-richtlijn vereist niet dat de verzoeker dit moet bewijzen.*"
bron: <https://www.commissiemer.nl/jurisprudentie/ECLI%3AEU%3AC%3A2015%3A683>

Conclusie van dit hoofdstuk

Als bovenstaande in samenhang gelezen wordt valt te constateren dat er sprake is van opzettelijk systeemfalen.

Door dat moedwillige systeemfalen is het noodzakelijk dat de rechter niet slechts de opdracht geeft tot het nemen van een nieuw besluit, en daarmee een draaieurbesluit maakt, maar ook ingrijpt door bijvoorbeeld:

1. het gebruik van de 14 stoffen zelf te verbieden
2. een functionele dwangsom
3. op te dragen de stoffen te verbieden in beheerplannen binnen een jaar

4: Uitvoeren onderzoek

Geen invulling onderzoeksplicht

Er is, door geen enkele provincie, invulling gegeven aan de onderzoeksplicht,

Een bijkomend probleem in de redentatie van de provincie is dat er sprake is van een afwijzing zonder dat er invulling is gegeven aan de onderzoeksplicht. Deze plicht ontstaat bij het in behandeling nemen van een handhavingsverzoek. Aan deze verplichting is geen invulling gegeven.

Onderzoeken of er een inbreuk is, of in een andere bewoording, dat er sprake is van een inbreuk, is ten onrechte niet gedaan.

Wij verzoeken de rechtbank zelf te constateren of er sprake is van een inbreuk op artikel 6 lid 2 van de Habitatrictlijn.

Vergaren van de spuitregisters

Een deel van de onderzoeksplicht kan bestaan uit het vergaren van de spuitregisters.

Gebruikers van middelen moeten registers bijhouden van het gebruik van die middelen, zo volgt uit Verordening EG 1107/2009. Het lukt Meten=Weten niet om die registers van spuitgegevens als bedoeld in die verordening te verkrijgen, omdat overheidsorganen systematisch weigeren bestaande registers op te vragen bij de gebruikers.

Het is voor Meten=Weten dus onmogelijk om op perceelniveau te verzoeken om handhaving en zo de emissies te voorkomen van de stoffen als genoemd in het onderhavige handhavingsverzoek.

Een zaak van Meten=Weten over het verkrijgen van de registers van spuitgegevens is

recent doorverwezen naar de meervoudige kamer van rechtbank Noord Nederland (LEE 23/5100).

Achtergrond

De provincies hebben voldoende tijd genomen om naar aanleiding van het handhavingsverzoek onderzoek uit te voeren. Uit berichtgeving van de verschillende provincies is af te leiden dat er geen onderzoek heeft plaatsgevonden. Enkele provincies melden dat er zelfs geen onderzoeksopzet is.

Het ontbreken van onderzoek en het ontbreken van kennis is juist een reden om te gaan handhaven, niet om het handhavingsverzoek af te wijzen.

Verweerders dienen aan te tonen dat er geen kans is op significante effecten en dat er geen kans is op verslechteringen. Eén provincie heeft (in een ander type zaak) summier onderzoek verricht naar de aanwezigheid van pesticiden in de bodem. Hierbij is een rapportagegrens gehanteerd die een factor 1000 hoger is dan Meten=Weten heeft gebruikt. Ook anderszins blijkt niet dat dit onderzoek zodanig zorgvuldig is uitgevoerd dat aan de vereisten van het Hof inzake een passende beoordeling een invulling is gegeven.

5: Toelating Ctgb

Verwijzen naar de toelating van het middel of de werkzame stof door het Ctgb treft geen doel omdat het Ctgb bij toelating van een middel niet toetst op:

1. gedrag van stoffen buiten het gebied waar het middel toegepast zal worden
2. cumulatieve effecten van meerdere middelen
3. de gevolgen voor de beschermde gebieden
4. de hoeveelheden van de stoffen welke gebruikt gaan worden

In het besluit van Drenthe van 19 mei 2023 is als bijlage een email van het Ctgb toegevoegd.

In het besluit wordt gesteld dat de toelating en de gebruiksvoorschriften strenger geworden zijn. Dit is mogelijk, maar niet zeker, ecologisch is er namelijk sprake van achteruitgang en verslechtering, niet van herstel.

In de email van het Ctgb staat: "*inzicht in de verbruikgegevens heeft het Ctgb niet*". Hieruit blijkt dat het onmogelijk is om aan de vereisten van artikel 6 lid 2 en 3 van de Habitatrichtlijn te voldoen, omdat er geen invulling gegeven kan worden aan de vereisten van het Hof voor de passende beoordeling. Plannen en projecten dienen op zichzelf of in combinatie passend beoordeeld te worden. Het is door gebrek aan zicht op verbruikgegevens niet mogelijk om in combinatie passend te beoordelen.

Verder is de email van het Ctgb niet bruikbaar om af te zien van handhaving, vanwege de vele onzekerheden, verwijzing naar nationaal recht en het gebrek aan wetenschappelijke zekerheid.

Nieuw in v11:

Rechtspraak Hof inzake toelating Ctgb

In dit deel wordt recente rechtspraak van het Hof inzake pesticiden en de rol van het Ctgb besproken.

De middelen mogen dan wel toegelaten zijn, maar juist die toelating schiet ernstig tekort, zo blijkt uit [ECLI:EU:C:2024:356](#) en met name [ECLI:EU:C:2024:350](#).

Inzake de schade voor de initiatiefnemer (teler) is, zoals eerder aangevoerd, geen ruimte voor een belangenafweging. Dit vindt steun in [ECLI:EU:C:2024:350](#) (herhaling), met name

punten 107 en 108. Het arrest ziet weliswaar op de toelating, maar dat doet niet af aan de redenering inzake belangenafweging en snelheid van maatregelen. Het Hof noemt expliciet de mogelijkheid van een noodmaatregel met onmiddellijk uitwerking, waardoor zelfs voorraden niet opgebruikt mogen worden, zie punt 108. Omdat dit ook telers raakt, is deze redenering ook relevant voor initiatiefnemers (telers).

Ook overwegingen inzake rechtszekerheid kunnen niet aan de orde komen, zie punt 109 van het genoemde arrest.

De vereniging verwijst naar [ECLI:EU:C:2024:350](#) (herhaling) punt 110: *"Gelet een en ander dient op de vierde en de vijfde vraag te worden geantwoord dat artikel 29, lid 1, onder e), en artikel 36, lid 2, van verordening nr. 1107/2009 aldus moeten worden uitgelegd dat ter betwisting van de toelating van een gewasbeschermingsmiddel op het grondgebied van de lidstaat die overeenkomstig deze laatste bepaling over die toelating beslist, **bij de autoriteiten of de rechterlijke instanties van deze lidstaat** de meest betrouwbare beschikbare wetenschappelijke en technische gegevens kunnen worden aangevoerd om aan te tonen dat de wetenschappelijke risicobeoordeling die betreffende dat gewasbeschermingsmiddel is verricht door de lidstaat die de aanvraag onderzoekt krachtens artikel 36, lid 1, van deze verordening, ontoereikend is gemotiveerd."*

Tegengeworpen kan worden dat het arrest ziet op toelating en niet specifiek op de Habitatrichtlijn en dus de bescherming van gebieden. Daarom is onderstaande belangrijk.

Het genoemde arrest ziet op het bereiken van een doel, namelijk *"geen enkel schadelijk effect op de gezondheid van mens of dier hebben, noch enig onaanvaardbaar effect voor het milieu."* Binnen dat toetsingskader vallen ook de beschermde gebieden (Habitatrichtlijn).

De arresten zijn relevant voor onderhavige procedure omdat ze laten zien dat de toelating van middelen en stoffen door het Ctgb in strijd met het voorzorgsbeginsel is gedaan. Er bestaat volgens het Hof een onaanvaardbaar risico voor de gezondheid van mens of dier of voor het milieu. Natura 2000-gebieden vallen volgens de vereniging binnen het begrip 'gezondheid van mens en dier en van het milieu'. Kans op significante effecten die niet middels een passende beoordeling is weg genomen, is een onaanvaardbaar risico.

Er is geen reden om aan te nemen dat deze constatering niet ook van toepassing is op de teelt en de gebruikte middelen waarop het handavingsverzoek ziet. Dit temeer omdat tot nu niet helder is welke middelen toegepast zijn.

Er kan niet langer vertrouwd worden op de toelating door het Ctgb. Er bestaat nu helemaal geen (rechtmatige) begrenzing inzake het gebruik van pesticiden. Ook kan niet langer het hoge beschermingsniveau van de gezondheid van mens en dier en van het milieu worden als aangetoond worden beschouwd.

Uit de constatering dat de toelating niet voldoende is, volgt automatisch dat verwijzing naar de toelating door het Ctgb onvoldoende is, om geen verdere invulling te hoeven geven aan het voorzorgsbeginsel van de Habitatrichtlijn.

Anders gesteld: aan het voorzorgsbeginsel en dus de zorgplicht wordt geen of onvoldoende invulling gegeven door te verwijzen naar de toelating van middelen door het Ctgb. Dit is niet anders in de Omgevingswet.

Ook relevant is dat het Hof expliciet ingaat op het rechtzekerheidsbeginsel. De vereniging leest de arresten als volgt: voorzorg gaat voor rechtszekerheid, om *"een hoog niveau van bescherming van de gezondheid van mens en dier en van het milieu te waarborgen"*. Het Hof noemt in deze zelfs noodmaatregelen.

6: Gedeputeerde staten is bevoegd

Verschillende provincies voeren aan dat het handhavingsverzoek het belang van de provincies overstijgt.

Dit is een problematische stelling, omdat volgens die redenering bij belangrijke zaken een orgaan niet meer bevoegd zou zijn bij grote belangen. Volgens deze redenering zou het OM voor vrijlating van verdachten in de strafzaak Meringo moeten pleiten, omdat de rechtstaat in gevaar is.

Koudwatervrees is geen reden om bevoegdheid geen invulling te geven.

Het standpunt van Meten is Weten is een strikte invulling van Unierecht en is als volgt. Uit het zogenoemde Kokkelarrest C-172/02 ([ECLI:EU:C:2004:482](#)) punt 65, volgt dat **alle met overheidsgezag beklede instanties, alsmede de rechterlijke instanties, de plicht hebben de bepalingen van de Habitatrichtlijn uit te voeren.**

Dit valt uiteen in twee delen, namelijk toestaan en handhaving.

Inzake handhaving, dus een verzoek op basis van 6 lid 2 van de Habitatrichtlijn, zijn de gedeputeerde staten van de Lid-Staat Nederland bevoegd.

Inzake toestemmingsverlening is dus **ook het Ctgb** gehouden aan een toetsing artikel 6 lid 3 van de Habitatrichtlijn. Zie voor achtergrond hiervan als voorbeeld het beroep 'toelating glyfosaathoudende middelen'.

Twee uitspraken van de nationale rechter kunnen niet onbesproken blijven.

[ECLI:NL:RBNNE:2023:1962](#): "5.5 Die toets moet op grond van de Wnb plaatsvinden in het kader van de beoordeling van de vraag of een vergunning als bedoeld in artikel 2.7 van de Wnb is vereist. Voor die beoordeling zijn gedeputeerde staten het bevoegd gezag."

[ECLI:NL:RBOVE:2023:631](#): "18.3 De rechtbank voegt hieraan toe dat de bescherming van gebieden en soorten uitputtend en exclusief is geregeld in de Wnb. In de Wnb is GS als bevoegd gezag aangewezen, en niet verweerder."

In bovenstaande zaken hebben appellanten het hierboven genoemde Kokkelarrest als grond aangevoerd. Ondanks dat het Kokkelarrest als grond aangevoerd is, hebben de rechtbanken het genegeerd. Hoger beroep is ingesteld.

Het genoemde artikel van het Kokkelarrest:

"65 De verplichting van een lidstaat om alle maatregelen te treffen die nodig zijn om het door de richtlijn voorgeschreven resultaat te bereiken, is een dwingende verplichting die wordt opgelegd door artikel 249, derde alinea, EG, alsmede door de richtlijn zelf. Deze verplichting om alle algemene of bijzondere maatregelen te treffen **geldt voor alle met overheidsgezag beklede instanties in de lidstaten en dus, binnen het kader van hun bevoegdheden, ook voor de rechterlijke instanties** (zie arrest van 24 oktober 1996, *Kraaijeveld e.a.*, C-72/95, *Jurispr. blz. I-5403*, punt 55)."

Bovenstaande is een sterk voorbeeld waaruit blijkt dat Unierecht niet correct geïmplementeerd is in nationaal recht en dat de nationale rechter ten onrechte nationaal recht blijft volgen.

7: De rol van de nationale rechter

vervallen

8: Uitspraak nationale rechter

In dit hoofdstuk gaan we in op de nadere motivering van de uitspraak van het gerechtshof in 'hoger beroep kort geding', van de zaak [ECLI:NL:GHARL:2023:6083](#) (Boterveen).

De kern van de zaak is dat de nationale rechter, in hoger beroep, in een civiele zaak, onder een minder streng toetsingskader, oordeelt dat de toetsing door het Ctgb niet voldoet en dat de toetsing van het Ctgb onvoldoende bescherming biedt.

De toelatingsprocedure van een bestrijdingsmiddel bepaalt dat een middel geen onmiddellijk of uitgesteld schadelijk effect mag hebben, op de gezondheid van de mens, met inbegrip van kwetsbare groepen.

Onder punt 3.18 merkt het gerechtshof het op: "*(...) In zoverre lijkt het in Verordening EG 1107/2009 en de Wgb neergelegde stelsel van toezicht op de toelating en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen dus onvolkomen te zijn en geen zekerheid te bieden op de afwezigheid van een verhoogd risico op neurodegeneratieve ziekten voor omwonenden. Het voorzorgsbeginsel brengt dan ook mee dat beperkende maatregelen zouden kunnen worden getroffen.*"

Dus ook bij de toepassing van het voorzorgprincipe op mensen, biedt de toelatingsprocedure geen sluitende garanties en moet een nationale rechter belangenafwegingen maken wat er in dit geval toe leidde dat het gebruik van een aantal bestrijdingsmiddelen niet werd toegestaan. In tegenstelling tot de toepassing van het voorzorgsbeginsel voor natuur volgens de Habitatrichtlijn, sluit het voorzorgprincipe bij de bescherming van mensen niet elk risico uit.

Het onderhavige handavingsverzoek van Meten=Weten ziet op bescherming van Natura 2000-gebieden waarvoor een ander en strikter voorzorgsbeginsel geldt. Het beschermingsniveau volgt uit de eisen welke het Hof van Justitie stelt aan een passende beoordeling.

Ook is bij bescherming van Natura 2000 geen belangenafweging mogelijk, zie hoofdstuk 'Geen belangenafweging'.

9: Niet nakomen uitspraak ECLI:NL:RBNNE:2021:2483

Op 18 juni 2021 heeft de rechtbank Noord-Nederland uitspraak gedaan op het handavingsverzoek uit 2018 van Milieudefensie. ([ECLI:NL:RBNNE:2021:2483](#)). Op grond van de Europese regelgeving is de rechtbank tot de conclusie gekomen dat het gebruik van bestrijdingsmiddelen en het aanbrengen van drainage vergunningplichtig is inzake de Wet natuurbescherming.

Milieudefensie stelt "*dat lelieteelt gepaard gaat met grondwateronttrekking, drainage, beregening en een excessief gebruik van bestrijdingsmiddelen en dat GS onderzoek moet verrichten alvorens toestemming te verlenen.*"

Gedeputeerde staten van Drenthe heeft dit handavingsverzoek afgewezen. Milieudefensie heeft recht gezocht bij de bestuursrechter. De rechtbank in de inhoudsindicatie van de uitspraak:

"Verweerder heeft in dit geval onvoldoende onderzoek verricht of een passende beoordeling noodzakelijk is. Geen onderzoek naar cumulatieve effecten ten aanzien van grondwaterstand en evenmin objectieve gegevens over (gebruik van) bestrijdingsmiddelen verzameld op grond waarvan kan worden uitgesloten dat er significante effecten zijn."

Onder punt 4.3.2 stelt de rechtbank:

"Dit betekent dat ook op afstanden van meer dan 250 meter restanten van bestrijdingsmiddelen neerslaan. Ook ten aanzien van deze bestrijdingsmiddelen heeft verweerder geen objectieve gegevens verzameld op grond waarvan kan worden

uitgesloten dat er significante effecten zijn. De enkele stelling van verweerder dat bestrijdingsmiddelen in zijn algemeenheid worden onderzocht door het CTGB, ook op effecten voor de natuur, is daarvoor naar het oordeel van de rechtbank onvoldoende."

Het beroep is gegrond. Tevens blijkt uit de uitspraak dat gedeputeerde staten het bevoegde gezag is.

Tegen deze uitspraak is hoger beroep ingesteld door Drenthe. Het college schrijft over dit hoger beroep in het uitvoeringsprogramma VTH 2024, 23 januari 2024:

"Daarnaast zullen de hierna volgende onderwerpen in 2024 ook meer aandacht en prioriteit krijgen:

• afhankelijk van de uitspraak van de Raad van State of er wel of geen vergunning nodig is voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen nabij N2000-gebieden, is de verwachting dat dit zal leiden tot meer bezwaar- en beroepsprocedures. Verwacht wordt dat dit mogelijk zal leiden tot vergunningaanvragen en meer werkzaamheden voor toezicht en handhaving;"

Vindplaats Uitvoeringsprogramma VTH 2024:

<https://www.drentsparlement.nl/Vergaderingen/Statencommissie/2024/06-maart/09:30/INGEKOMEN-STUKKEN/Cie060324-A11-Uitvoeringsprogramma-VTH-COMPL.pdf>

Uit bovenstaande blijkt dat het college geen invulling geeft aan de uitspraak, maar wacht op de uitspraak in hoger beroep. Een uitspraak van een rechter dient nageleefd te worden. Het college doet dit niet en dat is onrechtmatig.

Omdat het college de uitspraak van de rechtbank niet naleeft, zijn momenteel nieuwe zaken bij diverse rechtbanken in behandeling.

Hoewel bovenstaande ziet op een project, acht Meten=Weten bovenstaande relevant omdat het duidt op systeemfalen en onwil van het bevoegde gezag.

10: Bestaand gebruik

Bespreking arrest C-293/17 en C-294/17: Bestaand gebruik

In het arrest van het Hof van Justitie van 7 november 2018 in de gevoegde zaken C-293/17 en C-294/17, [ECLI:EU:C:2018:882](#), punt 74 en verder, geeft het Hof aan welke randvoorwaarden gelden voor het begrip bestaand gebruik. Dit komt er op neer dat voor een project waarvoor naar nationaal recht toestemming was verleend vóór de inwerkingtreding van de Habitatrichtlijn, een project slechts kan worden aangemerkt als één en hetzelfde project waarvoor geen nieuwe toestemmingsprocedure hoeft te worden doorlopen, mits het daarbij gaat om één enkele verrichting die zich kenmerkt door een gemeenschappelijk doel, continuïteit en volledige overeenstemming, **met name wat betreft de plaatsen** waar en de voorwaarden waaronder de activiteit wordt uitgevoerd.

Dit handhavingsverzoek gaat over het gebruik van pesticiden. Sinds het in werking treden van de Habitatrichtlijn zijn tal van nieuwe stoffen in gebruik genomen. Het gebruik is veranderd en dient daarom te worden getoetst.

Verwijzen naar rechtspraak van de nationale rechter inzake mest of stikstof ([ECLI:NL:RVS:2022:2874](#)) treft geen doel, omdat bij stikstof andere passende maatregelen wel mogelijk kunnen zijn.

Het planologisch regime kan ook niet tot afwijzen van het verzoek leiden, omdat de middelen die worden gebruikt steeds wijzigen. Anders dan bij bemesting is voortdurend sprake van andere vormen van invloed, waarop voortdurend moet worden getoetst.

Bespreking conclusie C-559/19: Bestaand gebruik

Bedrijven telen vaak op wisselende percelen. Hieruit kunnen geen rechten ontleend worden op basis van bestaand gebruik, zo blijkt uit de conclusie van [C-559/19, ECLI:EU:C:2020:987, punt 63](#): "*Wanneer een aanhoudende praktijk zoals grondwateronttrekking ertoe bijdraagt dat de toestand van beschermde habitats en soorten verder verslechtert, is artikel 6, lid 2, van de habitatrichtlijn echter wel van toepassing. De beschermingszone is weliswaar reeds in zekere zin aangetast door deze activiteit, maar die eerdere aantasting is beperkt tot de verstoringen die vóór de instelling van de beschermingszone zijn ontstaan. Nieuwe aantastingen van de beschermingszones leveren daarentegen schending op van het verbod op verslechtering.*"

Bespreking referentiesituatie

De stoffen waar het handhavingsverzoek op ziet, zijn op de markt gebracht en dus pas toegelaten, na de referentiedatum. het gebruik van de stoffen en de middelen blijft dus niet binnen de referentiesituatie.

Uit bovenstaande blijkt dat de provincie niet af kan zien van handhaving.

11: Bestaand gebruik vergeleken met afzetgegevens

Uit de afzetgegevens van pesticiden, blijkt dat er een duidelijke toename te zien is van de afzet van de stoffen in kg werkzame stof tussen 2010 en 2021. Dit zou bij enkel bestaand gebruik niet het geval zijn.

Bron: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2022/05/19/afzetgegevens-gewasbeschermingsmiddelen-in-nederland>

stofnr	afkorting	naam	2010	2021	opm
1	PGR01_99_05	6-BENZYLADENINE	452	879	
2	H99_08_01	ACLONIFEN	19.2	79.599	
3	F99_03_02	BOSCALID	19.375	33.081	
4	H04_01_01	CHLOORPROFAM	113.271	0	verboden
5	H99_16_01	CHLORIDAZON	79.39	g.o.	verboden
6	F04_01_04	DIFENOCONAZOOL	6.695	83.511	
7	99_02_11	FLUOPYRAM	g.o.	33.903	
8	F99_12_02	FOLPET	63.383	151.304	
9	H05_01_02	PENDIMETHALIN	62.978	132.66	spelfout?
10	99_22_02	PROSULFOCARB	131.168	312.483	
11	F04_01_17	PROTHIOCONAZOOL	28.347	63.318	
12	99_13_04	PYRIMETHANIL	5.834	14.277	
13	F04_01_18	TEBUCONAZOOL	17.831	27.197	
14	H02_02_01	TERBUTHYLAZINE	62.62	47.059	

g.o.: geen opgaaf

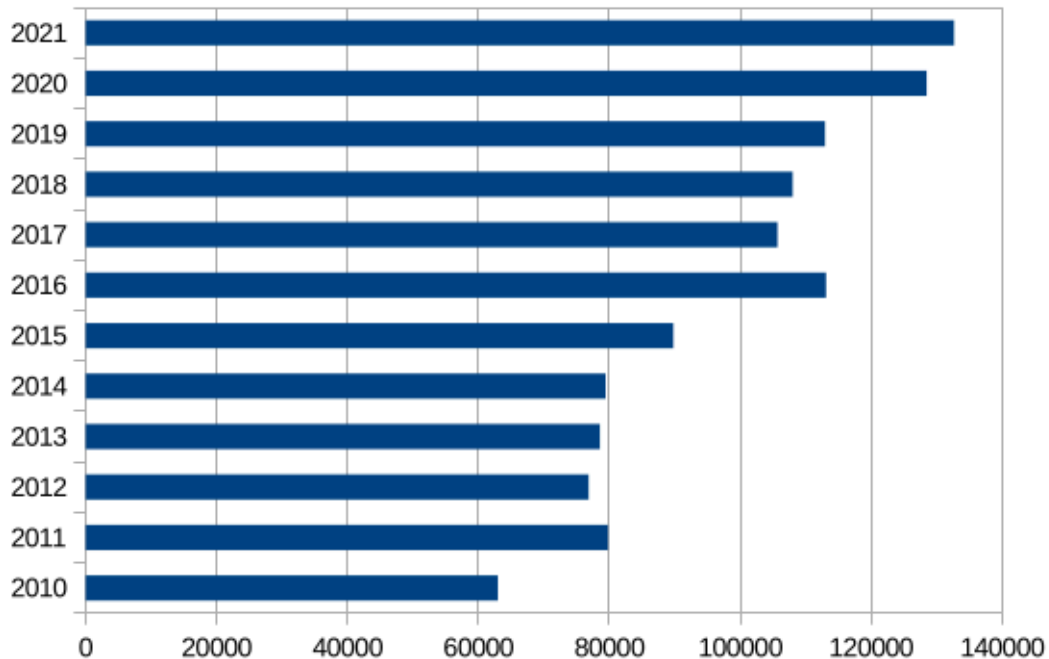
Bron kolom 2010: [Afzetgegevens van gewasbeschermingsmiddelen in Nederland in 2010 per werkzame stof in kg.](#)

Bron kolom 2021: [Afzetgegevens van gewasbeschermingsmiddelen in Nederland in 2021 per werkzame stof in kg.](#)

De data van elke jaar van 2010 tot en met 2021 van PENDIMETHALIN:

2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------

62978	79816	76834	78568	79438	89785	113100	105700	108008	112953	128475	132660
-------	-------	-------	-------	-------	-------	--------	--------	--------	--------	--------	--------



Uit bovenstaande blijkt dat het handhavingsverzoek niet afgewezen kan worden omdat er sprake zou zijn van bestaand gebruik.

12: De juiste procedure

In dit deel motiveren wij dat een handhavingsverzoek op basis van de Awb de juiste procedure is.

Het verzoek van de vereniging kan in ieder geval geen klacht zijn, omdat er een ander rechtsmiddel openstaat: het handhavingsverzoek. Bovendien heeft de klacht niet de rechtsgevolgen welke het verdrag van Aarhus wel geeft, juist ook bij nalaten.

In de Algemene wet bestuursrecht staat: "*In deze wet wordt verstaan onder overtreding: een gedraging die in strijd is met het bepaalde bij of krachtens enig wettelijk voorschrift.*"

Het voorschrift: artikel 6 lid 2 van de Habitatrichtlijn. De provincie overtreedt dit wettelijk voorschrift door een inbreuk te laten bestaan.

De civiele rechter is de restrechter, deze zal bij een verzoek niet ontvankelijk verklaren, omdat er een ander middel openstaat, namelijk het administratieve handhavingsverzoek.

De administratieve handhavingsprocedure is dus de enige juiste procedure inzake nalaten.

Provincies stellen dat:

1. het verzoek onvoldoende concreet is

2. een verzoek om een totaalverbod niet mogelijk is
3. er andere procedures toegepast dienen te worden
4. het verzoek gebaseerd dient te zijn op een grondslag van de Wnb

Hieronder werken we bovenstaande uit.

Verzoek onvoldoende concreet

Uiteindelijk kan van niemand het onmogelijke verwacht worden. Het is dus beslist redelijk dat een handhavingsverzoek begrensd moet zijn, in verschillende opzichten. Enkele voorbeelden maken dit helder. Het is niet mogelijk om handhavingsverzoeken te behandelen zoals:

1. drugsoverlast in heel Nederland
2. overlast door recreatie op de Veluwe

De redelijke begrenzing kan ontstaan door de aard van de overtreding, onvoldoende precies gesteld verzoek en de uitvoeringsmogelijkheid.

Voldoende precies

Bij het verzoek van Meten=Weten hoeft geen zoekslag gemaakt te worden. Heel helder is wat het verzoek is. Er is geen sprake van een lastig toetsingskader of complexe zoekslag, naar wat de overtreding omvat. Het is volledig uitvoerbaar, de stoffen zijn immers al bij naam genoemd.

Het was anders als de vereniging had verzocht om stoffen te verbieden op basis van hun eigenschappen of bepaalde werking. Voor een dergelijk verzoek moet immers een onuitvoerbare zoekslag gemaakt worden om te bepalen om welke stoffen het gaat.. Dan was een verzoek om precisering redelijk en noodzakelijk geweest.

Uitvoerbaarheid verzoek

De uitvoerbaarheid van het verzoek van de vereniging kan ook geen probleem zijn. Dit staat ook helder in de besluiten van diverse provincies. Er staat dat twee stoffen na indiening van het verzoek al verboden zijn. Dus de Lid-Staat kan een stof per stuk verbieden. Als het met twee stoffen kan, dan kan met ook met de 12 andere stoffen, mist bij naam genoemd uiteraard.

De vereniging ziet wel duidelijk een verschil in welk orgaan welk besluit neemt. Daarom is in bovenstaande alinea het woord Lid-Staat gebruikt en niet de afkorting Ctgb. Het is de verantwoordelijkheid van de Lid-Staat en inzake de bescherming van de gebieden is gedeputeerde staten bevoegd.

Dan is meteen een einde gekomen aan het probleem dat er politieke bezwaren zijn bij het handhaven op het niveau van percelen en individuele initiatiefnemers.

Totaalverbod

Verschiedende provincies zien af van handhaving met als motivatie dat een totaalverbod niet mogelijk is.

Meten=Weten betwist dat een totaal verbod niet mogelijk is, maar dit mag geen reden zijn om het verzoek geheel af te wijzen en niet over te gaan op maatregelen welke hetzelfde resultaat geven en dus een einde maken aan de inbreuk. Daarbij is er keuze welke maatregel(en) te treffen, mits de maatregelen het beoogde effect hebben.

13: Geen belangenafweging

In diverse procedures stellen Gedeputeerde Staten; "*Een algemeen verbod op bepaalde gewasbeschermingsmiddelen kan namelijk grote economische en sociale gevolgen hebben*" (Limburg 26 apr 2023).

"Een algemeen verbod op bepaalde gewasbeschermingsmiddelen is op dit moment in strijd met het zorgvuldigheids- en evenredigheidsbeginsel, want niet alleen is, gelet op te dienen belangen eerst meer onderzoek noodzakelijk, ook heeft het grote economische en sociale gevolgen en leidt het tot grote rechtsongelijkheid op Europees en landelijk niveau." (Omgevingsdienst Noord-Holland Noord 1 mei 2023).

In de 'aanvulling handhavingsverzoek stoffen in bestrijdingsmiddelen' van 9 dec 2021 stelden wij dat afzien van handhaving op basis van een belangenafweging strijdig is met de Habitatrichtlijn.

Deze aanvulling online: m17567-aanvulling-HHV-stoffen.html

De economische en sociale gevolgen van het besluit kunnen slechts een rol spelen in het kader van artikel 6 lid 4 van de habitatrichtlijn, dan wel toepassen van de ADC criteria ingevolgde Wet natuurbescherming. Hieronder verduidelijken wij dit.

De Habitatrichtlijn kent enkel in artikel 6 lid 4 een mogelijkheid af te wijken van de verplichtingen die volgen uit de leden 1 t/m 3.

Artikel 6 lid 4:

"Indien een plan of project, ondanks negatieve conclusies van de beoordeling van de gevolgen voor het gebied, bij ontstentenis van alternatieve oplossingen, om dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, toch moet worden gerealiseerd, neemt de Lid-Staat alle nodige compenserende maatregelen om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 bewaard blijft. De Lid-Staat stelt de Commissie op de hoogte van de genomen compenserende maatregelen."

Een belangenafweging is dus slechts mogelijk indien aan de genoemde voorwaarden in het artikel 6 lid 4 wordt voldaan.

Aan de voorwaarden is niet voldaan want:

1. er dient bij toepassing van het artikel 6 lid 4 ook een passende beoordeling opgesteld te worden - dit is niet gedaan
2. niet onderzocht is of alternatieve oplossingen mogelijk zijn
3. de algehele samenhang van Natura 2000 is niet gewaarborgd
4. de Commissie is niet op de hoogte gebracht

Er kan dus niet afgezien worden van handhaving. Dit kan ook niet op basis van nationaal recht (bijvoorbeeld LHS met de interventiematrix) of uitspraken van een nationale rechter.

Hetzelfde geldt voor: *"Een algemeen verbod op bepaalde gewasbeschermingsmiddelen kan namelijk grote economische en sociale gevolgen hebben"* (Limburg 26 apr 2023).

Sociale onrust is er bovendien al onder burgers, omdat de overheid systematisch nalaat om ook burgers te beschermen. Dit met name door onderstaande onderzoeken:

1. Het OBO (Onderzoek bestrijdingsmiddelen en omwonenden), uitgevoerd door de Universiteit Utrecht, stelde vast dat er tot op ruime afstand van landbouwpercelen pesticiden teruggevonden worden, in tuinen en in huisstof, zelfs tot in babyluiers. (<https://www.rivm.nl/sites/default/files/2019-04/Onderzoeksrapport%20OBO.pdf>)
2. The Short-Term Exposure to SDHI Fungicides Boscalid and Bixafen Induces a Mitochondrial Dysfunction in Selective Human Cell ([Lines=https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/34641386/](https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/34641386/))

14: Rechtszekerheid

Dat de telers (initiatiefnemers) middelen gebruiken welke zijn toegelaten door het Ctgb en daar mogelijk rechten aan ontleen, doet niet af aan het gestelde in de conclusie van C-559/19, punt 64: "*Overwegingen aangaande de rechtszekerheid en het vertrouwen dat een bepaalde praktijk kan worden voortgezet, doen daar niet aan af. Onder bepaalde omstandigheden kunnen zij rechtvaardigen dat van artikel 6, lid 2, van de Habitatrichtlijn wordt afgeweken op grond van artikel 6, lid 4, ervan (33), maar aan de uitlegging van het begrip „verslechtering” veranderen zij niets. (34)*".

15: Onderzoek en metingen

In een andere zaak van Meten=Weten, verweerder Friesland, LEE 22/3230, ook inzake de combinatie teelt en pesticiden, verwijst Friesland naar het handhavingsverzoek waar deze bijlage op ziet. Inzake dit beroep wacht Meten=Weten op een uitnodiging voor zitting.

Deze zaak is relevant omdat dit een van de eerste procedures is, waarbij door een provincie metingen in het verweer gebruikt zijn. Bij deze metingen is weinig gevonden, reden waarom Meten=Weten hier kort op ingaat.

Er is door Friesland een rapportage grens (LOQ) gehanteerd van 0.01 mg/kg. Dit is een aanname die door de provincie niet is onderbouwd. Hoewel een mg erg klein oogt, is door de zeer sterke werking van pesticiden deze meetgrens veel te hoog en blijven stoffen buiten beeld. Bij de analyses voor Meten=Weten is een rapportagegrens van 0,01 microgram gehanteerd. Duizend maal zo klein.

Friesland noemt een ander toetsingskader dan de Habitatrichtlijn in haar voornemen tot afwijzen van 10 mei 2023 over de toelatingsprocedure van het Ctgb: "*De milieurisicobeoordeling richt zich op het milieu in of direct naast een behandeld landbouwperceel. Een risicobeoordeling die specifiek over (beschermde) natuurgebieden gaat, is geen onderdeel van het beoordelingskader.*" Dit beoordelingskader voldoet niet aan de eisen van het Hof aan een passende beoordeling.

Tenslotte een kort vergelijk met andere rapporten met als doel om de meetgrens te vergelijken:

1. <https://edepot.wur.nl/495870>: vanaf 0.01 microgram
2. https://reflabos.vito.be/2015/WAC_IV_A_028.pdf: De bepalingsgrenzen zijn voor de meeste pesticiden lager dan 25 ng/l
3. <https://www.clo.nl/indicatoren/nl0277-bestrijdingsmiddelen-in-drinkwater>: bestrijdingsmiddelen (norm 0,1 µg/l)
4. Ctgb in aan de staatssecretaris van I&W en de minister van LNV, 4 april 2019, 'Betreft: advies Ctgb over het Onderzoek bestrijdingsmiddelen en Omwonenden en het bodemonderzoek Westerveld': meetwaarden prothioconazool 0,0013 µg/kg

16: Bewijs

Het is niet zo dat moet worden aangetoond dat er sprake moet zijn van significante effecten alvorens er sprake is van een overtreding van artikel 2.7 Wet natuurbescherming, of een inbreuk van artikel 6 lid 2 van de Habitatrichtlijn.

Verweerders dienen de kans op effecten met wetenschappelijke zekerheid uit te sluiten. In de handhavingsverzoeken zijn concrete zaken aangegeven waarmee met redelijke twijfel aannemelijk is gemaakt dat er sprake is van kans op effecten.

Hoewel de bewijslast niet bij appellant ligt, bestaat er wel bewijs dat er effecten optreden in een aantal aangewezen gebieden.

Zie daarvoor de aan de Ecologische Autoriteit toegestuurde natuurdoelanalyses (van Drenthe).

Bron: <https://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/natuur-milieu/natuur/natuurbeleid-regels/natura-2000/natuurdoelanalyses/>

Hieronder een aantal citaten uit de natuurdoelanalyses (op volgorde van de namen van de gebieden).

Natuurdoelanalyse Bargerveen

"5.1 Knelpunten op systeemniveau

Op systeemniveau laat de analyse in het kader van evaluatie van de beheerplannen (factsheets)

verschillende drukfactoren zien.

[..]

Een kennisleemte is dat onvoldoende in kaart is gebracht welke rol gewasbeschermingsmiddelen spelen voor de instandhoudingsdoelen."

Natuurdoelanalyse Drouwenerzand

"5.1 Knelpunten op systeemniveau

[..]

Er zijn in het gebied meerdere gewasbeschermingsmiddelen aangetroffen (Mantingh & Bujs 2020). Wat de effecten hiervan zijn is nog onduidelijk. Dit is een kennishiaat en moet verder worden onderzocht."

Natuurdoelanalyse Dwingelderveld

"5. Analyse en beoordeling van drukfactoren

Inwaaien van gewasbeschermingsmiddelen

*Bij onderzoek in het Drouwenerzand zijn meerdere typen gewasbeschermingsmiddelen vastgesteld in het centrum van het natuurgebied, **waar ze een negatieve invloed uitoefenen op het systeem en de (typische) soorten daarbinnen**. De beheerders van het Dwingelderveld geven het signaal dat dit hier ook speelt. Hoe het exact ingrijpt in het systeem van het Dwingelderveld vormt een kennisleemte."*

Daarbij komt de ongunstige staat van de gebieden zoals hieronder verduidelijkt.

Het Compendium voor de Leefomgeving, CLO (een samenwerkingsverband van CBS, PBL, RIVM en WUR) schrijft:

"In Nederland heeft ca. 90% van de habitattypen een zeer tot matig ongunstige staat van instandhouding." Bron: <https://www.clo.nl/indicatoren/nl1483-beoordeling-vogel-en-habitatrichtlijn-in-europees-perspectief>

Toegevoegd 23 mei 2023

Een rapport van 23 mei 2023, 'Belasting van openbare parken met bestrijdingsmiddelen en diergeneesmiddelen' (<https://www.pan-netherlands.org/parken-ernstig-vervuild-met-teken-en-bestrijdingsmiddelen/>) laat (opnieuw) zien dat:

1. middelen zich verspreiden, ook de in dit rapport genoemde middelen, bijvoorbeeld Prosulfocarb,
2. de LOQ laag moet en kan zijn,
3. zeer lage dosis een gevaar vormen en dus mogelijk significante effecten veroorzaken,
4. er een kennisgebrek is.

Zie inzake LOQ:

"De laagst meetbare concentratie van de middelen (ook wel de Limit of Quantification,

LOQ genoemd) is voor de meeste stoffen standaard 10 microgram per kg versgewicht. In ons onderzoek is de LOQ van de meeste stoffen verlaagd tot 0,3 tot 0,42 microgram per kg. De verlaging van de LOQ in dit onderzoek was noodzakelijk omdat niet de MRL-normen van groente en fruit centraal stonden (zoals in gebruikelijk onderzoek), maar de vraag of eventueel aanwezige bestrijdingsmiddelen invloed zouden kunnen hebben op de ecologie van de bemonsterde parken. Die invloed kan bij veel lagere concentraties optreden dan op het niveau van de MRL-normen. Daarom is het dus ook noodzakelijk om nauwkeuriger te meten dan gebruikelijk is in residu onderzoek."

en verder:

"Hoe kunnen we ervan uitgaan dat we de natuur veilig kunnen belasten met middelen die er juist voor bedoeld zijn organismen zo effectief mogelijk te vernietigen?"

Natuurdoelanalyse Sallandse Heuvelrug, Overijssel

Overijssel stelt:

"Rondom de Sallandse Heuvelrug wordt steeds vaker intensievere vormen van landbouw (aardbeien, lelieteelt) gezien. Voor deze teelten worden veel water en gewasbeschermingsmiddelen gebruikt. Mogelijk zorgt dit voor een negatief effect op de instandhoudingsdoelstellingen."

en

"Langs de randen van de Sallandse Heuvelrug zijn op een aantal locaties intensieve lelieteelt en aardbeienteelt ontwikkeld. De lilies gebruiken relatief veel gewasbeschermingsmiddelen. Het is aan de initiatiefnemer om aan te tonen dat deze activiteiten geen negatieve effecten hebben om de aangewezen natuurwaarden."

Vindplaats: <https://edepot.wur.nl/630903>

Er is dus geen sprake van bestaand gebruik, er is sprake van een inbreuk.

Advies van de Ecologische Autoriteit Drents-Friese Wold & Leggelderveld

Er is ook een advies Holtingerveld. Daarin staat :

"Overige drukfactoren

De NDA beperkt zich vrijwel helemaal tot de drukfactoren stikstofdepositie en verdroging. Tijdens het veldbezoek kreeg de Ecologische Autoriteit ook informatie over andere drukfactoren zoals recreatiedruk (met name de invloed van loslopende honden), inwaaien van bestrijdingsmiddelen, beheer en de aanwezigheid van exoten. Deze komen in de NDA volgens de Ecologische Autoriteit onvoldoende in beeld.

De Ecologische Autoriteit adviseert om een bredere knelpuntenanalyse te maken voor het Holtingerveld, en op basis daarvan te beoordelen of aanvullende maatregelen nodig zijn om deze knelpunten op te heffen."

Op 24 oktober 2024 heeft de Ecologische Autoriteit een relevant advies gepubliceerd met de volgende kenmerken:

titel: Advies over de Natuurdoelanalyse Drents-Friese Wold & Leggelderveld, provincies Drenthe en Fryslân
datum: 24 okt 2024

vindplaats:

https://www.ecologischeautoriteit.nl/docs/mer/p51/p5109/5109_advies_natuurdoelanalyse.p

Het advies is relevant omdat het aantoont dat middelen zich verplaatsen en dat er een causaal verband is.

Op p. 3 staat:

*"De volgende maatregelen zijn van groot belang:
Giftige werking van gewasbeschermingsmiddelen. Er zijn duidelijke aanwijzingen dat de insectenpopulatie afneemt. Dit komt deels door **het inwaaien van giftige gewasbeschermingsmiddelen uit omliggende landbouwgebieden (zoals bij lelie- en aardappelteelt)**. Dat heeft grote gevolgen voor planten- en diersoorten in het gebied, bemoeilijkt het halen van de natuurdoelen en leidt tot (verdere) verslechtering van de natuur. Bronmaatregelen om de invloed op het natuurgebied te verlagen zijn daarom urgent."*

Onze reactie:

- De Ecologische Autoriteit stelt een causaal verband vast. Door de zinsnede 'bemoeilijkt het halen van de natuurdoelen' blijkt dat het om significante effecten gaat. Daarbij noemt de Ecologische Autoriteit ook urgentie.
- Het advies noemt ook andere teelten dan sierteelt.

Op p. 9 staat:

"Ook is het de Ecologische Autoriteit opgevallen dat in het hoogseizoen van de bloeiende heide er nauwelijks tot geen insecten zijn waar te nemen. Dat stemt overeen met de bevindingen van de beheerders die sterk negatieve trends waarnemen bij meerdere aandachtsoorten van deze ongewervelden. De afname heeft te maken met een verstoorde mineralenhuishouding van de bodem als gevolg van de verzurende stikstofdepositie 14 (en invloed van giftige gewasbeschermingsmiddelen, zie verderop in dit advies)."

Onze reactie:

- bestrijdingsmiddelen zijn giftig

Op p. 11 staat:

*"Giftige invloed van gewasbeschermingsmiddelen
De giftige invloed van gewasbeschermingsmiddelen afkomstig van omliggende akkers wordt in de NDA genoemd als mogelijke drukfactor. Dit wordt in verband gebracht met een sterke achteruitgang van veel insecten 17, waaronder bijen en zweefvliegen. Dit heeft ook weer negatieve gevolgen in de verdere voedselketen (zoals voor insectenetende vogels) en zorgt voor minder bestuiving van planten. Tijdens het veldbezoek nam de Ecologische Autoriteit nauwelijks insecten waar, terwijl dit op een zonnige dag in het hoogseizoen van de bloeiende heide was. De door de Ecologische Autoriteit waargenomen armoede aan insecten stemt overeen met de bevindingen van de beheerders; die sterk negatieve trends waarnemen bij meerdere aandachtsoorten van deze ongewervelden.*

*In de NDA worden gebiedspecifieke effecten van deze drukfactor als kennisleemte geagendeerd. Dat suggereert dat nader onderzoek nodig is naar gebiedspecifieke dosis-effect relaties. De Ecologische Autoriteit wijst erop **dat al veel wetenschappelijke literatuur over deze relaties beschikbaar is 18** en dat inzicht of dit lokaal speelt kan worden afgeleid door trends van soorten in verband te brengen met veranderingen in het landgebruik. Bovendien spelen cumulatieve effecten een rol, zie daarvoor ook de drukfactor stikstof hierboven."*

Onze reactie:

- De Ecologische Autoriteit noemt de het verslag onderzoeksproject Schone Sier van Meten=Weten als wetenschappelijke literatuur onder bron 18:

Bronvermelding 18:

Buijs, J., M. Mantingh, G. Nijland. 2024. *Verslag onderzoeksproject Schone Sier*. Meting

van bestrijdingsmiddelen in lucht en eikenblad in Drenthe en op de Veluwe in 2022-2023.

Guzman et al. (2024) Impact of pesticide use on wild bee distributions across the United States; in: Nature Sustainability, vol, pag. 1-11

In een ander hoofdstuk bespreken we het verslag onderzoeksproject Schone Sier.

Op p. 13 (advies van de Ecologische Autoriteit) staat:

"- verlaag de giftige invloed van gewasbeschermingsmiddelen in het gebied door dit bij de bron aan te pakken"

Onze reactie:

- Er is dus sprake van invloed door giftige gewasbeschermingsmiddelen.

Advies van de Ecologische Autoriteit over de Natuurdoelanalyse Veluwe

De Ecologische Autoriteit ziet pesticiden (bestrijdingsmiddelen) als drukfactor in de Veluwe (provincie Gelderland).

De bevindingen inzake de Veluwe tonen aan dat bestrijdingsmiddelen op meer plaatsen een drukfactor vormen.

Bron: Advies over de Natuurdoelanalyse Veluwe, provincie Gelderland

Vindplaats: <https://www.ecologischeautoriteit.nl/adviezen/5123>

*"Overgangsgebieden. Binnen de Veluwe zelf kunnen niet alle problemen voldoende worden opgelost. Dit geldt voor de stikstofdepositie, zoals de NDA ook onderkent, maar ook voor problemen met het watersysteem **en gebruik van bestrijdingsmiddelen**. Zonder externe maatregelen in bijvoorbeeld overgangsgebieden, zoals beschreven in de eerdergenoemde Tauw-rapporten, kunnen **deze drukfactoren van buiten het gebied onvoldoende verminderd worden.**"*

*"Agrarisch gebruik en recreatie. Delen van de Veluwe worden intensief gebruikt voor landbouw en recreatie. Intensief landbouwkundig gebruik van graslanden en akkers, waarvan een deel zelfs binnen de begrenzing van het natuurgebied plaats vindt, **kan een negatieve invloed hebben**. Bijvoorbeeld op de bodem- en grondwaterkwaliteit en de beschikbaarheid van voldoende water op de te beschermen habitats van de Veluwe. Dit is een gevolg van bemesting, **gebruik van bestrijdingsmiddelen, uitspoeling hiervan en onttrekkingen voor beregening.**"*

De Ecologische Autoriteit noemt ook dat bestrijdingsmiddelen gebiedsvreemde stoffen zijn:

*"De natuurdoelanalyse Veluwe beschrijft knelpunten zoals de veel te hoge stikstofdepositie, de verzuring van de bodem, **problemen met gebiedsvreemde stoffen zoals bestrijdingsmiddelen**, verdroging, graasdruk van wild, verstoring en versnippering."*

Werkdocument Natura 2000 Beheerplan Holtingerveld

Er bestaat een concept voor het nieuwe Natura 2000-beheerplan voor het gebied Holtingerveld met de naam werkdocument. De relevantie is dat er sprake is van een drukfactor en een geconstateerde achteruitgang.

Vindplaats:

<https://div.metenweten.nl/misreader/imgcms/MW-files//2025-03-04-werkdocument-beheerplan-Holtingerveld-29.pdf>

Het werkdocument uit februari 2025 constateert dat bestrijdingsmiddelen een drukfactor zijn. Het document noemt echter geen enkele maatregel die de geconstateerde inbreuk op artikel 6 lid 2 stopt.

Citaten uit het werkdocument in volgorde van de tekst:

H2310 - Stuifzandheiden met struikhei

"Verder is de verontreiniging met bestrijdingsmiddelen een drukfactor voor dit habitatype. Dat bestrijdingsmiddelen diep doordringen in het gebied is vastgesteld (Mantingh & Buijs 2020a, 2020b, Buijs & Mantingh 2022). Wat de exacte gevolgen hiervan zijn op dit habitatype is nog niet bekend, maar inmiddels staat wel vast dat er negatieve effecten zijn."

"FA3 Verontreiniging (bestrijdingsmiddelen), relevant: JA

"Op meerdere plekken in het N2000-gebied is de aanwezigheid van bestrijdingsmiddelen vastgesteld. Bestrijdingsmiddelen hebben een negatief effect op flora en fauna, er moet nog meer onderzoek plaatsvinden om vast te stellen hoe negatief de gevolgen zijn. Dit is verder uitgewerkt in H5"

H2320 - Binnenlandse kraaiheibegroeiingen

"FA3 Verontreiniging (bestrijdingsmiddelen), relevant: MOGELIJK

"Op meerdere plekken in het N2000-gebied is de aanwezigheid van bestrijdingsmiddelen vastgesteld. Bestrijdingsmiddelen hebben een negatief effect op flora en fauna, er moet nog meer onderzoek plaatsvinden om vast te stellen hoe negatief de gevolgen zijn."

H2330 - Zandverstuivingen

"FA3 Verontreiniging (bestrijdingsmiddelen), relevant: JA

"Op meerdere plekken in het N2000-gebied is de aanwezigheid van bestrijdingsmiddelen vastgesteld. Bestrijdingsmiddelen hebben een negatief effect op flora en fauna, er moet nog meer onderzoek plaatsvinden om vast te stellen hoe negatief de gevolgen zijn. Dit is verder uitgewerkt in H5"

H3130 – Zwakgebufferde vennen

"FA3 Verontreiniging (bestrijdingsmiddelen), relevant: MOGELIJK

"Op meerdere plekken in het N2000-gebied is de aanwezigheid van bestrijdingsmiddelen vastgesteld. Bestrijdingsmiddelen hebben een negatief effect op flora en fauna, er moet nog meer onderzoek plaatsvinden om vast te stellen hoe negatief de gevolgen zijn."

H3160 – Zure vennen

"FA3 Verontreiniging (bestrijdingsmiddelen), relevant: JA

"Op meerdere plekken in het N2000-gebied is de aanwezigheid van bestrijdingsmiddelen vastgesteld. Bestrijdingsmiddelen hebben een negatief effect op flora en fauna, er moet nog meer onderzoek plaatsvinden om vast te stellen hoe negatief de gevolgen zijn."

H4010A – Vochtige heide (hogere zandgronden)

"FA3 Verontreiniging (bestrijdingsmiddelen), relevant: MOGELIJK"

"Op meerdere plekken in het N2000-gebied is de aanwezigheid van bestrijdingsmiddelen vastgesteld. Bestrijdingsmiddelen hebben een negatief effect op flora en fauna, er moet nog meer onderzoek plaatsvinden om vast te stellen hoe negatief de gevolgen zijn."

H4030 – Droge heiden

"FA3 Verontreiniging (bestrijdingsmiddelen), relevant: MOGELIJK"

"Op meerdere plekken in het N2000-gebied is de aanwezigheid van bestrijdingsmiddelen vastgesteld. Bestrijdingsmiddelen hebben een negatief effect op flora en fauna, er moet nog meer onderzoek plaatsvinden om vast te stellen hoe negatief de gevolgen zijn."

H5130 - Jeneverbesstruwelen

"FA3 Verontreiniging (bestrijdingsmiddelen), relevant: MOGELIJK"

"Op meerdere plekken in het N2000-gebied is de aanwezigheid van bestrijdingsmiddelen vastgesteld. Bestrijdingsmiddelen hebben een negatief effect op flora en fauna, er moet nog meer onderzoek plaatsvinden om vast te stellen hoe negatief de gevolgen zijn."

H6230 – Heischrale graslanden

"4.9.4 Knelpunten en kennisleemtes"

"Knelpunt en kennisleemte: bestrijdingsmiddelen"

"Verder is de verontreiniging met bestrijdingsmiddelen een drukfactor voor dit habitatype. Dat bestrijdingsmiddelen diep doordringen in het gebied is vastgesteld (Mantingh & Buijs 2020a, 2020b, Buijs & Mantingh 2022). Wat de exacte gevolgen hiervan zijn op dit habitatype is nog niet bekend, maar dat bestrijdingsmiddelen slecht zijn voor met name de insecten in het gebied leidt geen twijfel. Daarnaast wordt de laatste jaren ook steeds meer bekend over het negatieve effect van bestrijdingsmiddelen op de gezondheid van de mens. Het is van groot belang om meer duidelijk te krijgen hoe groot de negatieve effecten zijn op de Natura 2000 doelen van het gebied."

"FA3 Verontreiniging (bestrijdingsmiddelen) , relevant: JA"

"Op meerdere plekken in het N2000-gebied is de aanwezigheid van bestrijdingsmiddelen vastgesteld. Bestrijdingsmiddelen hebben een negatief effect op flora en fauna, er moet nog meer onderzoek plaatsvinden om vast te stellen hoe negatief de gevolgen zijn."

H7110B – Actieve hoogvenen (heideveentjes).

"FA3 Verontreiniging (bestrijdingsmiddelen), relevant: MOGELIJK"

"Op meerdere plekken in het N2000-gebied is de aanwezigheid van bestrijdingsmiddelen vastgesteld. Bestrijdingsmiddelen hebben een negatief effect op flora en fauna, er moet nog meer onderzoek plaatsvinden om vast te stellen hoe negatief de gevolgen zijn."

H7150 – Pioniervegetaties met snavelbiezen

"FA3 Verontreiniging (bestrijdingsmiddelen) , relevant: JA"

"Op meerdere plekken in het N2000-gebied is de aanwezigheid van bestrijdingsmiddelen vastgesteld. Bestrijdingsmiddelen hebben een negatief effect op flora en fauna, er moet nog meer onderzoek plaatsvinden om vast te stellen hoe negatief de gevolgen zijn."

H9120 – Beuken- eikenbossen met hulst

"FA3 Verontreiniging (bestrijdingsmiddelen), relevant: MOGELIJK"

"Op meerdere plekken in het N2000-gebied is de aanwezigheid van bestrijdingsmiddelen vastgesteld. Bestrijdingsmiddelen hebben een negatief effect op flora en fauna, er moet nog meer onderzoek plaatsvinden om vast te stellen hoe negatief de gevolgen zijn."

H9190 – Oude eikenbossen

"FA3 Verontreiniging (bestrijdingsmiddelen), relevant: MOGELIJK"

"Op meerdere plekken in het N2000-gebied is de aanwezigheid van bestrijdingsmiddelen vastgesteld. Bestrijdingsmiddelen hebben een negatief effect op flora en fauna, er moet nog meer onderzoek plaatsvinden om vast te stellen hoe negatief de gevolgen zijn."

H91D0 - Hoogveenbossen

"FA3 Verontreiniging (bestrijdingsmiddelen), relevant: MOGELIJK"

"Op meerdere plekken in het N2000-gebied is de aanwezigheid van bestrijdingsmiddelen vastgesteld. Bestrijdingsmiddelen hebben een negatief effect op flora en fauna, er moet nog meer onderzoek plaatsvinden om vast te stellen hoe negatief de gevolgen zijn."

H1042 - Gevlekte witsnuitlibel

"FA3 Verontreiniging (bestrijdingsmiddelen), relevant: MOGELIJK"

"Op meerdere plekken in het N2000-gebied is de aanwezigheid van bestrijdingsmiddelen vastgesteld. Bestrijdingsmiddelen hebben een negatief effect op flora en fauna, er moet nog meer onderzoek plaatsvinden om vast te stellen hoe negatief de gevolgen zijn."

H1166 - Kamsalamander

"FA3 Verontreiniging (bestrijdingsmiddelen), relevant: MOGELIJK"

"Op meerdere plekken in het N2000-gebied is de aanwezigheid van bestrijdingsmiddelen vastgesteld. Bestrijdingsmiddelen hebben een negatief effect op flora en fauna, er moet nog meer onderzoek plaatsvinden om vast te stellen hoe negatief de gevolgen zijn."

H1081 – Brede geelgerande waterroofkever

"FA3 Verontreiniging (bestrijdingsmiddelen), relevant: MOGELIJK"

"Op meerdere plekken in het N2000-gebied is de aanwezigheid van bestrijdingsmiddelen

vastgesteld. Bestrijdingsmiddelen hebben een negatief effect op flora en fauna, er moet nog meer onderzoek plaatsvinden om vast te stellen hoe negatief de gevolgen zijn."

"5 Synthese en systeemherstel

5.2.3 Bestrijdingsmiddelen

In het Natura 2000-gebied Holtingerveld zijn meerdere bestrijdingsmiddelen (onder anderen pesticiden, insecticiden) aangetroffen (Manatingh & Buijs 2020a en b, Buijs & Manatingh 2022). Er is onderzoek nodig om preciezer vast te stellen hoe groot het negatieve effect van bestrijdingsmiddelen is op de insecten- en vogelstand. Het is bekend dat veel van de aangetroffen pesticiden al in lage dosering zeer giftig zijn voor bijvoorbeeld bijen, vlinders en zweefvliegen.

Daarnaast zijn deze stoffen ook voor de mens giftig. Hierover komt de laatste jaren steeds meer informatie beschikbaar en zou als aanvullende motivatie moeten dienen om het gebruik van deze stoffen drastisch terug te dringen 4."

"Ook in Buijs et al. (2024) wordt de noodzaak tot onafhankelijk onderzoek naar effecten van bestrijdingsmiddelen op de biodiversiteit en menselijke gezondheid als een belangrijke aanbeveling benoemd. Daarnaast beschrijft dit rapport de noodzaak tot het drastisch inperken van het gebruik van bestrijdingsmiddelen en hoe dit in overleg met de landbouw gedaan kan worden."

"Instandhoudingsmaatregelen om de effecten van bestrijdingsmiddelen in het gebied uit te sluiten zullen buiten het Natura 2000-gebied moeten gebeuren en vallen buiten de reikwijdte van dit beheerplan. Deze maatregelen zullen vastgelegd moeten worden in het Programma TLG."

"5.3.4 Systeemherstel: Beleidsspoor gewasbeschermingsmiddelen

Instandhoudingsmaatregelen om de effecten van bestrijdingsmiddelen in het gebied uit te sluiten zullen buiten het Natura 2000-gebied moeten gebeuren en vallen buiten de reikwijdte van dit beheerplan. Deze maatregelen zullen vastgelegd moeten worden in het Programma TLG. In het advies van de Ecologische Autoriteit (2024) is opgenomen dat er een bredere knelpuntenanalyse moet worden opgesteld om op basis daarvan de beoordelen of en welke aanvullende maatregelen nodig zijn. Deze analyse zal in de komende periode uitgevoerd moeten worden en is onderdeel van het maatregelenpakket Programma Natuur 2"

Werkdocument Natura 2000 Beheerplan Fochteloerveen

Er bestaat een concept voor het nieuwe Natura 2000-beheerplan voor het gebied Fochteloerveen met de naam werkdocument. De relevantie is dat er sprake is van een drukfactor en een geconstateerde achteruitgang.

Vindplaats:

<https://div.metenweten.nl/misreader/imgcms/MW-files/2025-03-04-werkdocument-beheerplan-Fochteloerveen-23.pdf>

"4.5.4 Drukfactoren en kennisleemtes

4.7.4 Drukfactoren en kennisleemtes

[..]

Zo zijn bij onderzoek in het Drouwenerzand meerdere typen bestrijdingsmiddelen vastgesteld in het centrum van het natuurgebied, waar ze een negatieve invloed uitoefenen op het systeem en de (typische) soorten daarbinnen (Mantingh & Buijs 2020). Hierdoor rijst de vraag of dit hier ook speelt. Hoe het exact ingrijpt in het systeem van het gebied, bijvoorbeeld bij de geoorde fuut, vormt onderdeel van de kennisleemte over de kwaliteit van het voedselweb van de geoorde fuut."

"5.2.3 Bestrijdingsmiddelen

In andere Drentse Natura 2000-gebieden, onder andere in het Holtingerveld, zijn meerdere bestrijdingsmiddelen (herbiciden en insecticiden) aangetroffen (Mantingh & Buijs 2020a en b, Buijs & Mantingh 2022). Gezien de achteruitgang van met name

*typische soorten insecten, is het **aannemelijk dat dit ook in het Fochteloërveen speelt**. Er is namelijk sprake van een toename van lelie- en bollenteelt binnen een zone van circa drie kilometer rond dit gebied (Basisregistratie Gewaspercelen 2019 en 2022). In de lelie- en bollenteelt worden veel bestrijdingsmiddelen gebruikt. Zo werd in 2020 op leliebollen per hectare meer dan vier keer zoveel bestrijdingsmiddel gebruikt als op bijvoorbeeld poot aardappelen (website CBS.nl).*"

Belangrijkste constatering in bovenstaande:

- ook in dit gebied zijn negatieve effecten door gebruik bestrijdingsmiddelen aannemelijk
- er is sprake van een toename lelie- en bollenteelt (en dus meer emissies)
- kennelijk gaan ze ervan uit dat middelen zich over een afstand van 3 km verplaatsen(!)

Dit is de eerste keer dat de overheid een zone van 3 kilometer noemt.

*"Er is onderzoek nodig om precies vast te stellen hoe groot het negatieve effect van bestrijdingsmiddelen is op de insecten- en vogelstand in het Fochteloërveen. Het is bekend dat veel van de aangetroffen pesticiden al in lage dosering **zeer giftig** zijn voor bijvoorbeeld bijen, vlinders en zweefvliegen, maar ook een negatieve invloed hebben op (broed)vogels (website Universiteit Leiden 2024, website Nature 2023 en website WUR 2024). Bestrijdingsmiddelen werken daarmee tot diep in het voedselsysteem door en pakken uiteindelijk negatief uit voor zowel Habitatrichtlijn- als Vogelrichtlijndoelen. Daarnaast zijn deze stoffen ook voor de mens giftig. Over dit laatste komt de laatste jaren steeds meer informatie beschikbaar en dit zou als aanvullende motivatie moeten dienen **om het gebruik van deze stoffen drastisch terug te dringen**."*

Onze reactie op bovenstaande:

- Het is goed om onderzoek te doen, maar Unierecht vereist een totale stop tot de wetenschappelijke zekerheid is verkregen
- Er wordt aangegeven dat een lage dosering pesticiden zeer giftig zijn - er is dus geen norm, een stof aantreffen is mogelijk al significant
- en deze lage dosering pesticiden hebben ook een effect op broedvogels
- "pakken uiteindelijk negatief uit voor zowel Habitatrichtlijn- als Vogelrichtlijndoelen" vormen dus uiteindelijk een significant effect
- Uit de tekst volgt de verplichting "om het gebruik van deze stoffen drastisch terug te dringen"

Bovenstaande sluit aan bij de bevindingen van de Ecologische Autoriteit (in haar advies van 26 januari 2024):

"De hoofdconclusie is dat onverwijld gestart moet én kan worden met door natuurdoelanalyses geborgde maatregelen én aanvullende maatregelen voor natuurherstel in en rond natuurgebieden."

Vindplaats: <https://ecologischeautoriteit.nl/adviezen/5133>

Waar wachten we op?

"Ook in Buijs et al. (2024) wordt de noodzaak tot onafhankelijk onderzoek naar effecten van bestrijdingsmiddelen op de biodiversiteit en de menselijke gezondheid als een belangrijke aanbeveling benoemd. Daarnaast beschrijft dit rapport de noodzaak tot het drastisch inperken van het gebruik van bestrijdingsmiddelen en hoe dit in overleg met de landbouwsector gedaan kan worden. De drukfactor verontreiniging door pesticiden kan niet met interne maatregelen verzacht of bestreden worden. Dit moet door middel van externe maatregelen opgelost worden als onderdeel van het gebiedsprogramma."

We merken op dat Buijs (in een rapport van Meten=Weten) geciteerd wordt. Onze reactie op dit citaat is dat het noodzakelijk is om **nu**:

- het gebruik van bestrijdingsmiddelen drastisch in te perken
- de drukfactor verontreiniging door pesticiden niet met interne maatregelen te verzachten of te bestrijden

"5.3 Overkoepelende maatregelen voor systeemherstel

*Het beleid rondom drainage en grondwateronttrekkingen is momenteel nog in ontwikkeling. Daarbij wordt uitgegaan van een stand-still op het aantal onttrekkingslocaties binnen de randzone rondom het Natura 2000-gebied met een maximale onttrekking per locatie. Bronnen direct grenzend aan het Natura 2000-gebied worden daarbij verplaatst. Hetzelfde geldt voor beleid gericht tegen de andere in hoofdstuk 5.2 genoemde drukfactoren op systeemniveau: stikstofdepositie, **bestrijdingsmiddelen**, exoten en versnippering. Deze opgaven moeten in samenhang uitgewerkt en opgelost worden in de gebiedsplannen van zowel provincie Fryslân als provincie Drenthe (voorheen FPLG & DPLG). De in dit beheerplan beschreven maatregelen zullen bijdragen aan het bereiken van de instandhoudingsdoelen, maar zijn onvoldoende om de doelen te bereiken zonder aanpak van de drukfactoren op systeemniveau in de gebiedsplannen. Daar bovenop komen de generieke maatregelen die door het Rijk uitgevoerd worden. Alleen met deze combinatie van de drie aanpakken binnen het gebied, in de omgeving en op nationaal niveau, kunnen de instandhoudingsdoelstellingen bereikt worden."*

Onze reactie op bovenstaande:

- het is belangrijk dat bestrijdingsmiddelen als drukfactor worden genoemd, maar er staan geen concrete maatregelen in het beheerplan om deze drukfactor te reduceren. Er wordt gewacht en doorschuiven naar plannen in de toekomst.

Reden te meer om ook op dit punt het handhavingsverzoek toe te wijzen.

"5.5 Tabel maatregeloverzicht Fochteloërveen

Systeemniveau - Bijvoorbeeld beperken toepassing bestrijdingsmiddelen"

Onze reactie op bovenstaande:

- precies wat het handhavingsverzoek beoogt

Opmerking concepten Drentse beheerplannen

Het schokt de vereniging Meten=Weten dat beheerplannen, zoals elders ook al genoemd, oneindige rechten geven om te vervuilen, maar dat Drenthe deze rechten niet gebruiken om de drukfactor en significante effecten niet te stoppen.

Drenthe is net als de rijksoverheid van slechte wil. Een vergelijk met de Greenpeace zaak, elders besproken, is nodig.

De genoemde bronnen "*Mantingh & Buijs 2020a, 2020b, Buijs & Mantingh 2022*" zijn rapporten van Meten=Weten, zie bijlage 'Bijlage 1 bronvermelding' van het handhavingsverzoek van 2021.

Het document maakt glashelder dat er sprake is van een inbreuk door significante effecten niet te stoppen.

Belangrijk is dat de keuze van stoffen (de 14 genoemde stoffen in het handhavingsverzoek) op die rapporten gebaseerd is. Voor een overzicht van de belangrijkste rapporten van Meten=Weten hieronder een overzicht.

Er mag niet gewacht worden met het stoppen van de inbreuk omdat er een kennisleemte is, het gebruik van de stoffen moeten meteen verboden worden. Pas

nadat de kennisleemten vervangen zijn door wetenschappelijke zekerheid mogen sommige middelen onder voorwaarden weer toegepast worden.

Veerverlies roofvogels

In het rapport 'Herbiciden en veerverlies bij roofvogels', Leendertse et al, 2023, beschrijven de auteurs een onderzoek betreffende de vondst van een zeer hoge concentratie herbicide in roofvogels.

Vindplaats van het rapport:

<https://www.clm.nl/publicaties/herbiciden-en-veerverlies-bij-roofvogels/>

In het rapport is de stof tembotrione met name genoemd. Deze stof is niet onderdeel van het onderhavige handhavingsverzoek van Meten=Weten. Het rapport is wel relevant, omdat het aantoont dat er routes bestaan dat pesticiden zich verplaatsen en een werking op afstand ontstaat. Er ontstaat bewijs van een causaal verband.

17: Het advies 'Wie Aa zegt ...'

Het advies 'Wie Aa zegt ...' bevat aanbevelingen voor de duurzame verbetering van de waterkwaliteit van de Drentsche Aa ten behoeve van de openbare drinkwatervoorziening.

Het advies van 'de Commissie UPDA vervolg' is uitgebracht aan Gedeputeerde Staten provincie Drenthe op 27 oktober 2023. De vindplaats van het advies:

<https://www.provincie.drenthe.nl/actueel/nieuwsberichten/2023/december/samen-slag-drentsche-aa-drinkwaterbron/>

Het advies heeft een wetenschappelijk karakter door de functies van de auteurs, hoogleraar waterkwaliteitsbeheer en hoogleraar Europees en nationaal omgevingsrecht.

Hoewel het rapport ziet op de openbare drinkwatervoorziening is het rapport door de metingen op verschillende punten en de conclusies ook relevant inzake handhaving van de Habitatrichtlijn.

Hieronder noemen wij in volgorde van de inhoud van het advies de relevante punten.

p. 7: "*De commissie concludeert dat de zorgplicht op grond van artikel 2 van de Drinkwaterwet slechts in beperkte mate door de bestuursorganen wordt nagekomen.*"

M=W: alle bestuursorganen hebben deze zorgplicht en geven hieraan dus een onvoldoende invulling. Omdat het rapport ziet op de waterkwaliteit van de Drentsche Aa en de Drentse Aa, datconclusie tevens Natura 2000-gebied is (Gebiedsnaam: Drentsche Aa-gebied, gebiedsnummer 25, provincie en Drenthe, Groningen), betreft de conclusie een mogelijk significant effect.

p. 8: "*Ook constateert de commissie - overigens met velen - dat het landelijke toelatingsbeleid voor gewas beschermingsmiddelen tekortschiet als het gaat om afspoeling naar oppervlaktewater, uitspoeling via buis drainage en atmosferische depositie en combitoxiciteit.*"

M=W: dit is de meest verregaande constatering van de commissie. De constatering wordt verderop in het rapport aangescherpt:

p. 11: "*6 Brede lobby voor aangescherpt toelatingsbeleid door Ctgb
Het landelijk toelatingsbeleid voor GBM wordt door het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) vastgesteld. In die beoordeling van middelen zou rekening moeten worden gehouden met afspoeling naar*

oppervlaktewater, uitspoeling via buisdrainage, atmosferische depositie en combitoxiciteit van middelen. De commissie beveelt de provincie, gemeenten, waterbedrijven en het waterschap aan dit thema met urgentie gezamenlijk aan te brengen bij IPO, VEWIN, VNG en de Unie van Waterschappen."

M=W: feitelijk zegt de commissie dat het toelatingsbeleid van het Ctgb hiaten vertoont. M=W: het zinsdeel 'combitoxiciteit van middelen' is hetzelfde als 'los of in samengestelde cocktails (Bas Bloem, Zembla 2023) en 'cumulatieve effecten van meerdere middelen' in het hoofdstuk 'Toelating Ctgb' in deze bijlage.

p. 20: "*Vogel en Habitatrictlijn*
*De Europese Vogel en Habitatrictlijn is gericht op de bescherming en herstel van de natuur. Het Drentsche Aa gebied is op grond daarvan aangewezen als Natura 2000 gebied. Voor dit gebied zijn in het beheerplan instandhoudingsdoelen als resultaatsverplichting opgenomen.⁹ Het beheerplan geeft voor een aantal instandhoudingsdoelen aan dat de GBM het bereiken van de doelen belemmeren en roept op tot nadere maatregelen en onderzoek. Kwantitatieve doelen ten aanzien van GBM worden niet genoemd. Het is daarbij (nog) niet goed mogelijk om ten behoeve van instandhoudingsdoelen kwantitatieve normen voor GBM te formuleren. **Relevant is het voorzorgsbeginsel, dat inhoudt dat als er geen zekerheid is of een activiteit, zoals het gebruik van GBM, kan leiden tot aantasting van de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000 gebieden, daarvoor een vergunning is vereist.**¹⁰ Die vergunning kan niet worden verleend, tenzij een beroep wordt gedaan op een uitzonderingsmogelijkheid.¹¹ Ook vanuit de Vogel en Habitatrictlijn is het dus nodig dat het gebruik van GBM wordt gereduceerd, voor zover het gebruik daarvan in de weg staat aan het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000 gebieden.*"

Opmaak in vet door M=W.

M=W: De vereniging M=W heeft op 8 november 2022 beroep ingesteld tegen het ongewijzigd verlengen van de Natura 2000-beheerplannen in Drenthe, LEE 22/3918. Status: wachten op uitnodiging zitting.

Het beroepschrift gaat in op het gebruik van pesticiden. Het beroepschrift is online leesbaar:

<https://div.metenweten.nl/page/m18514-beroep-verlenging-beheerplannen-Drenthe.html>

De stichting NMPS heeft tegen het verlengen van de beheerplannen in Overijssel beroep ingesteld. Status van zaak ZWO 22/2121: Zitting van de meervoudige kamer is geweest, wachten op uitspraak.

Op basis van het bovenstaande citaat, ziet M=W het volgende bevestigd:

1. dat het gebruik van GBM een vergunningplichtige activiteit is
2. dat de vergunning niet verleend kan worden, zonder toepassing van artikel 6 lid 4 van de Habitatrictlijn
3. uit punt 2 blijkt dat er geen belangenafweging plaats kan vinden zonder toepassing van artikel 6 lid van de Habitatrictlijn

M=W brengt in herinnering dat voor het (niet) verlenen van vergunningen gedeputeerde staten bevoegd is. Hieruit volgt dat bij inbreuken gedeputeerde staten ook bevoegd is.

p. 20 "*GBM belemmeren instandhoudingsdoelen*"

M=W: heldere taal

p. 21 "*2.3 Aanwezigheid gewasbeschermingsmiddelen*"

M=W: Het advies gaat in op de aangetroffen stoffen op diverse meetpunten. Een aantal van deze stoffen staan ook in de lijst van het handhavingsverzoek van Meten=Weten.

Een aantal ook niet, daarom is het volgende citaat van het advies nuttig:

"Desondanks is het lastig om een eenduidig beeld te krijgen, omdat niet alleen het aantal gemeten GBM en hun afbraakproducten groot is, maar vooral ook omdat het beeld in de tijd en qua vindplaatsen sterk varieert."

Relevant is ook dat de meetpunten van het advies zien op metingen van wateren in het stroomgebied, de meetpunten van Meten=Weten zijn genomen uit gewassen en de bodem.

Het advies ziet op normoverschidingen en maximaal aanvaardbare concentraties (MAC). Dit tegen de achtergrond van de KRW. Voor wat betreft de instandhoudingsdoelen van Natura 2000-gebieden is er geen norm of MAC-waarde. Elke hoeveelheid, zeker in samenhang, kan significant zijn.

p. 23: *"Hoge concentraties zijn voornamelijk te zien gedurende de periode mei augustus. Dit suggereert dat afspoeling en drift belangrijke routes zijn in de belasting van het oppervlaktewatersysteem naast uitspoeling. Gegevens voor het innamepunt De Punt laten daarnaast zien dat afbraakproducten het hele jaar door worden aangetroffen maar zelden boven de 1,0 µg/L. Dit betekent mogelijk dat langzamere en meer geleidelijke uitspoeling een belangrijke route is voor afbraakproducten."*

M=W: juist voor het aantreffen van stoffen in de bodem is relevant dat afspoeling en drift belangrijke routes zijn. Dit versterkt een eerdere conclusie dat driftreductie niet of niet afdoende werkt. Idem voor afbraakproducten.

Dit blijkt ook uit het volgende citaat van het advies op dezelfde pagina: *".. en dat drift mogelijk ook een belangrijke rol blijft spelen ondanks genomen maatregelen om drift te beperken."*

p. 23: *"Er kan dan ook niet gewacht worden met maatregelen om GBM te reduceren."*

M=W: bovenstaande stelt het advies in het kader van de KRW doelen, maar kan niet anders zijn in het kader van de N2000-instandhoudingsdoelen.

p. 27: *"De commissie constateert met de conclusies van het UPDA eindrapport dat er reden is tot bezorgdheid. Er is sprake van langjarige aanwezigheid van diverse GBM en hun afbraakproducten in het oppervlaktewater van het Drentsche Aa stroomgebied."*

M=W: wij delen deze bezorgdheid en verzoeken daarom om een strikte toepassing van het voorzorgsbeginsel.

p. 27: *"Tot slot wordt opgemerkt dat bij de normstelling combitoxiciteit niet is meegenomen, maar dat dit mogelijk wel relevant kan zijn gelet op de vele aangetroffen GBM. Daarnaast moet bedacht worden dat GBM gebruikt worden op basis van hun intrinsieke giftige eigenschappen. De aanwezigheid van deze stoffen in het watersysteem is vanwege humaan toxicologische overwegingen ongewenst en het geeft aan dat er sprake is van een tekortkoming in de toelatingsprocedure en/of van onjuist gebruik."*

M=W: dit bevestigt de stellingen van Meten=Weten nogmaals.

p. 28: *"Ook de maatregelen ten behoeve van de instandhoudingsdoelen Natura 2000 kunnen leiden tot het verminderen van de inzet van GBM."*

M=W: en gedeputeerde staten is volgens de Wet natuurbescherming bevoegd gezag voor het nemen van genoemde maatregelen.

p. 32: *"Toelatingsbeleid"*

In de toelatingsprocedure van het Ctgb wordt tot nu toe geen rekening gehouden met afspoeling van GBM, uitspoeling via buisdrainage, atmosferische depositie en combitoxiciteit van middelen. De commissie constateert dat deze onderwerpen relevant zijn als het gaat om de aanwezigheid van GBM in het oppervlaktewater van de Drentsche Aa.

M=W: de commissie constateert onder andere dat er geen rekening gehouden wordt met atmosferische depositie. Al met al betekent dit dat driftreductie niet voldoende werkt, omdat de middelen zich na toepassing via meerdere kanalen waaronder door

amosferische depositie verplaatsen. De toepassers en de overheidsorganen noemen juist driftreductie als oplossing. Dat is het niet.

p. 32: "*Dat het gebruik van toegelaten middelen overeenkomstig de geldende regels en voorschriften leidt tot overschrijdingen van de drinkwaternorm, kan de gebruikers in beginsel niet worden verweten. Dat is anders als overschrijdingen het gevolg zijn van het niet volgen van de gebruiksvoorschriften en/of gebruik van middelen die verboden zijn. De commissie heeft geen inzicht in de naleving van de gebruiksvoorschriften. Wel worden verboden middelen aangetroffen.*"

M=W: de opmerking dat het de gebruikers (in het kader van de drinkwaternorm) niet kan worden verweten, dient besproken te worden. Niet helder is wat de commissie bedoelt met 'verweten worden'.

De civiele rechter heeft in de eerder genoemde zaak Boterveen wel ingegrepen. Ook is de rechtbank van oordeel dat lelies telen een vergunningplichtige activiteit is, zie [ECLI:NL:RBNNE:2021:2483](https://www.rechtspraak.nl/ECLI:NL:RBNNE:2021:2483).

Wij volgen de commissie wel dat het niet zinvol is om de volledige verantwoordelijkheid naar de eindgebruiker te verplaatsen. De overheden verzuimen hun taken de omwonenden en de natuur te beschermen.

Overigens is er na het verschijnen van het rapport helderheid ontstaan over het naleven van gebruiksvoorschriften, zie hiervoor het nieuwsbericht van de NVWA van 7 dec 2023, 'Onvoldoende naleving wetgeving gewasbeschermingsmiddelen zorgwekkend', vindplaats:

<https://www.nvwa.nl/natuur-en-milieu/nieuws/2023/12/07/onvoldoende-naleving-wetgeving-gewasbeschermingsmiddelen-zorgwekkend>

Er staat: "*Uit 500 door de NVWA uitgevoerde controles in 2022 blijkt dat ongeveer twee derde van de geïnspecteerde telers zich voldoende houdt aan de geldende wet- en regelgeving voor gewasbeschermingsmiddelen. Een derde van de geïnspecteerde telers doet dit niet. De NVWA vindt dat zorgwekkend aangezien de naleving al langere tijd niet verbeterd is en gaat hierover in gesprek met brancheorganisaties.*"

Hieronder het vervolg van de bespreking van het rapport 'Wie Aa zegt...'.

p. 32 *Gelet op het beginsel dat verontreiniging zoveel mogelijk bij de bron moet worden bestreden en het feit dat verontreiniging met GBM van zowel oppervlakte en grondwater in heel Nederland een probleem is, ligt (generieke) aanscherping van die voorschriften op nationaal niveau voor de hand. Daarbij zou ook specifiek aandacht moeten zijn voor de emissieroutes naar oppervlaktewater (die voor drinkwaterwinning zijn bestemd).*"

M=W: de overheden moeten de randvoorwaarden voor het mogen gebruiken van pesticiden scherper vaststellen. Dit betreft zowel de toelating van het middel (Ctgb) als het gebruik in de zin van ruimtelijke regels en kwantitatief gebruik.

p. 36: tabel, onder instantie, Ctgb, "*In toelatingsbeleid ontbreken afspoeling, uitspoeling via drainage, atmosferische depositie en combitoxiciteit als criteria*"

M=W: Zeker is dat door bovenstaande het Ctgb dus niet toetst op de gevolgen inzake de gebiedsbescherming, zoals verplicht volgens de Habitatrichtlijn. De provincies kunnen derhalve niet volstaan door naar de toelating van het Ctgb te wijzen.

p. 37: "*Zo reguleert het landelijke toelatingsbeleid het gebruik van GBM onvoldoende om de reductiedoelen uit de Toekomstvisie gewasbeschermingsmiddelen in 2023 te bereiken.*"

M=W: weer een conclusie die erop wijst dat de toelating onvoldoende is.

p. 37: "*De provincie heeft geen bevoegdheid om rechtstreeks werkende regels te stellen*

ter bescherming van de kwaliteit oppervlaktewater dat voor drinkwaterwinning wordt gebruikt, zoals dat wel het geval is voor het grondwater in grondwater beschermingsgebieden"

M=W: dat is inzake Wet natuurbescherming en de Habitatrichtlijn anders, daar is de provincie immers bevoegd gezag.

De genoemde stoffen in het advies

Op diverse pagina's van het advies worden stoffen bij naam genoemd. Een aantal van deze genoemde stoffen, zijn de stoffen waarop het onderhavige verzoek van Meten=Weten gebaseerd is. Zoals eerder is opgemerkt, zijn de meetpunten waarop het advies ziet van een andere soort (stromend water) dan waar het handavingsverzoek van Meten=Weten op ziet (de bodem).

De volgende stoffen zijn aangetroffen volgens zowel het advies als genoemd in het handavingsverzoek van Meten=Weten (op alfabetische volgorde):

1. aclonifen
2. boscalid
3. pendimethalin
4. prosulfocarb
5. terbutylazine

Dat de stoffen ook in stromend water aangetroffen zijn, ondersteund het verzoek om handhaving.

18: De brief van de CvdK Drenthe aan het college van GS en ministerie LNV

Per brief van 17 maart 2023 stuurt de commissaris van de Koning in Drenthe voorstellen naar zowel het ministerie van Landbouw, Natuur en Visserij als naar het college van Gedeputeerde Staten Drenthe.

Vindplaats van de brief met kenmerk 2023000425 en titel 'Voorstellen aan overheden':
<https://www.drentsparlement.nl/Vergaderingen/Algemene-commissievergadering/2023/17-mei/09:30/INGEKOMEN-STUKKEN/OG170523-A20-Voorstellen-overheden-natuur-landbouw.pdf>

Overzicht commissievergadering:

<https://www.drentsparlement.nl/Vergaderingen/Statencommissie/2023/17-mei/09:30/INGEKOMEN-STUKKEN>

In die brief schrijft de CvdK:

"Stel een lijst op van gewasbeschermingsmiddelen die aantoonbaar de akker verlaten door verdamping, verwaaiing en uitspoeling. Dring vervolgens bij het ministerie van LNV op aan om deze middelen met prioriteit te verbieden."

"Het CTGB doet voordat een gewasbeschermingsmiddel door een teler in een bepaald gewas mag worden gebruikt een wetenschappelijke risicobeoordeling. Daaruit moet blijken of een middel veilig voor mens dier en milieu kan worden toegepast"

Meten = Weten merkt als eerste op, dat de CvdK precies dezelfde begrippen hanteert als Verordening nr. 1107/2009, namelijk 'veilig voor mens dier en milieu'.

Het verzoek van de CvdK komt overeen met het handavingsverzoek van Meten=Weten. Het is ons niet bekend of de brief ook als handavingsverzoek in behandeling is genomen.

19: Het advies van de commissie rechtsbescherming inzake Boterveen

Natuurlijke personen, (omwonenden Boterveen), hebben het college van de provincie Drenthe om handhaving verzocht. Opmerking: dit zijn dezelfde omwonenden als de verzoekers in de civiele zaak 'Boterveen' welke eerder in deze bijlage besproken is in hoofdstuk 'Uitspraak nationale rechter'. Het handhavingsverzoek van de omwonenden zag op de Wet natuurbescherming (gebiedsbescherming).

Meten=Weten heeft voor de genoemde procedure de door de provincie geredigeerde procesdocumenten online gezet:

<https://div.metenweten.nl/page/m19725-bestanden-hhv-lelieteelt-Boterveen.html>

Relevant is het advies van de hoor- en advies commissie Drenthe:

"De commissie is van oordeel dat – anders dan bij bemesten – de referentiesituatie niet kan worden ontleend aan het planologisch regime dat agrarisch grondgebruik toestaat. Deze regels zijn in de optiek van de commissie voor wat betreft de toepassing van gewasbeschermingsmiddelen te algemeen van aard. Uit het planologisch regime volgt niet, anders dan bij meststoffen, dat het toepassen van gewasbeschermingsmiddelen bij lelieteelt (welke middelen, in welke mate en op welke wijze) is toegestaan."

"Daarbij merkt de commissie ook op dat onduidelijk is of de toegestane middelen ten tijde van de door het college aangehaalde referentiedatum nog steeds de middelen zijn die worden toegepast. Zij merkt hierbij tevens op dat vaststaat dat verschillende vormen van agrarisch grondgebruik gepaard gaan met wisselende intensiteit in het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen; dat op de percelen wisselteelten plaatsvinden, waarbij onduidelijk is sinds wanneer lelieteelt hiervan deel uitmaakt; en dat de gebruikte gewasbeschermingsmiddelen aan verandering onderhevig zijn (geweest). Niet aangetoond is dat de percelen destijds in gebruik waren ten behoeve van lelieteelt, waarbij bepaalde gewasbeschermingsmiddelen werden gebruikt die thans ook nog worden gebruikt. Op deze wijze is naar het oordeel van de commissie geen referentiesituatie vast te stellen."

Metten=Weten ziet in het advies een sterke ondersteuning in haar stellingen dat er niet afgezien kan worden van handhaving in onderhavige procedure (het handhavingsverzoek van Meten=Weten) op basis van een referentiegebruik.

Ook sluit het advies van de commissie aan bij de stelling dat er geen sprake is van continue gebruik.

Het college heeft het advies niet gevolgd in haar besluit op bezwaar.

20: De Ecologische Autoriteit: Doen wat moet én kan

In haar advies van 26 januari 2024 staat:

"De hoofdconclusie is dat onverwijld gestart moet én kan worden met door natuurdoelanalyses geborgde maatregelen én aanvullende maatregelen voor natuurherstel in en rond natuurgebieden."

vindplaats: <https://ecologischeautoriteit.nl/adviezen/5133>

Hieronder voegen we een aantal citaten in met verwijzing naar de pagina van herkomst.

p. 7: *"Echter, vanwege het geldende voorzorgsbeginsel zal twijfel of onzekerheid geen oplossing bieden. Integendeel. Bij aanwijzingen dat het slecht gaat met de natuur (bijvoorbeeld bij een overschrijding van de kritische depositiewaarde voor stikstof) én bij gebrek aan natuurgegevens die deze aanwijzingen kunnen ontkrachten, ligt er juridisch juist een zwaardere motiveringsplicht bij de initiatiefnemer en vergunningverlener."*
- behoeft geen toelichting

p. 8 *"Uit de getoetste NDA's en adviezen blijkt dat in de meeste gebieden de natuur is*

verslechterd of (verder) dreigt te verslechteren, of dat dit niet valt uit te sluiten. Dit is in strijd met het verslechteringsverbod uit de Vogel- en Habitatrichtlijn en de vertaling daarvan in de Omgevingswet. Dit inzicht is van belang omdat **Nederland bij verslechtering onverwijld maatregelen moet nemen en niet pas nadat verdere verslechtering optreedt.** 20 Als dat nodig is voor het voorkomen van verslechtering, kan (lees: moet) het bevoegd gezag zelfs overgaan tot het wijzigen of intrekken van vergunningen. Deze dreiging is reëel, nu de verslechtering in de komende jaren verder dreigt door te zetten door te hoge stikstofbelasting en een slechte hydrologische omstandigheden."

In bovenstaande tekst verwijst de commissie met kenmerk 20 naar C-418/04, [ECLI:EU:C:2007:780](#), Ierland, "The Birds Case" met de tekst:

"Het is niet toegestaan om te wachten met het treffen van maatregelen totdat verdere verslechtering optreedt. Zie paragraaf 3 van de interpretation guide Natura 2000-beheer en dit arrest van het Hof van Justitie van de Europese Unie: C-418/04."

- dit was al vermeld onder het hoofdstuk 'Bewijs'.

p. 10 "Om deze problemen (bij de bron) aan te pakken, zijn vaak maatregelen nodig die de begrenzing van het Natura 2000-gebied overstijgen."

p. 10: "Pesticiden/vervuiling 30%

Figuur 2 - Drukfactoren op natuur die spelen in de eerste 70 bekeken gebieden."

- De commissie stelt dat pesticiden een drukfactor zijn. Dit wordt versterkt door onderstaande tekst.

p. 11: "Uit de NDA's **blijkt dat de drukfactoren rond het gebied vaak eerder zijn toegenomen dan afgenomen.** Per gebied spelen naast stikstof, water en bodem ook andere drukfactoren een rol zoals (zie figuur 2):

[..]

• intensief gebruik door landbouw binnen de begrenzing van het natuurgebied, wat leidt tot versnippering, inwaaiing en/of inspoeling van meststoffen, **pesticiden** en soms ook verstoring van gevoelige soorten;"

p. 28: "De maatregelen behelzen uiteraard natuurherstelmaatregelen binnen de gebieden, maar in bijna 90% van de nu bekeken gebieden zijn ook maatregelen buiten de begrenzing van de Natura 2000-gebieden noodzakelijk."

p. 30: "De beste en juridisch gezien enige manier om uit de impasse te komen is door de staat van de natuur te herstellen."

p. 30: "Omdat de druk uit Europa groter wordt, omdat er in de huidige situatie al sprake is van overtreding van de Europese wetgeving, én omdat het aantoonbaar niet goed gaat met onze beschermde natuur, moet worden geschakeld door de overheid, met één integrale aanpak."

p. 30: "Ook al is er inhoudelijk en juridisch weinig interpretatieruimte, toch is er de **neiging om alternatieve routes te zoeken**, hetgeen gezien de urgentie van de staat van de natuur en de juridische situatie niet kan."

p. 30: "Het Rijk is systeemverantwoordelijk voor de uitvoering van de Vogel- en Habitatrichtlijn, waaraan de lidstaat Nederland zich gecommitteerd heeft. De vergunningverlening maar ook de verantwoordelijkheid voor beheer van de Natura 2000-gebieden is echter grotendeels aan de provincies overgedragen. **De provincies zijn hiermee als 'voortouwnemer' bevoegd gezag voor de Natura 2000-gebieden.**"

- Meten=Weten verzoekt de rechtbank niet mee te werken aan de bevoegdheidsmist.

21: Rapport 35 jaar beheer Drentsche Aa

In opdracht van de provincie Drenthe brachten ecologen 35 jaar aan natuurontwikkeling in de Drentsche Aa in kaart in het rapport '35 jaar beheer Drentsche Aa' van 15 september 2022.

vindplaats:

<https://www.provincie.drenthe.nl/actueel/nieuwsberichten/2022/december/35-jaar-beheer-onderzoek-drentsche-aa/>

en: <https://noorderbreedte.nl/2022/11/24/35-jaar-beheer-drentsche-aa/>

Hieronder voegen we een aantal citaten in met verwijzing naar de pagina van herkomst.

p. 175: "*Gebieden met intensieve landbouw van waaruit meststoffen en bestrijdingsmiddelen diffuus worden afgevoerd naar de beek, zijn de hogere gronden op de westelijke flank van het Taarlosche- en Oudemolensche Diep, de bovenloop van het Amerdiep en het landbouwgebied op de flank van de Hondsrug tussen Eext/Anderen en Gasteren/Anloo. **Meststoffen en bestrijdingsmiddelen worden niet alleen afgevoerd via het oppervlaktewater, maar ook via het ondiepe grondwater** (zie Storymaps over het Gastersche Diep en het Rolderdiep).*"

- dit geeft het bewijs dat de middelen zich ook verplaatsen via (ondiep) grondwater.

p. 175: "*Een schoon milieu is ook van groot belang voor het behoud en ontwikkeling van de fauna. De huidige toestand van prioritair en specifieke verontreinigende stoffen in de Drentsche Aa is niet op orde (van der Meulen e.a. 2019).*

Gewasbeschermingsmiddelen vormen een risico voor de waterkwaliteit. Dit heeft ook gevolgen voor de productie van drinkwater door Waterleidingbedrijf Groningen. Zo werden in de periode 2000 - 2017 in de meeste jaren zes of zeven normoverschrijdingen vastgesteld. Soms leidden die tot het stopzetten van waterinname voor de productie van drinkwater. ***Een belangrijke bron van verontreinigende stoffen is de intensieve teelt van aardappelen, suikerbieten, bloembollen en mais.*** In het huidige onderzoek is de ecologische relatie van vegetatieontwikkeling met bestrijdingsmiddelen niet onderzocht."

- Omdat het een Natura 2000-gebied betreft zijn dit mogelijk significante effecten.

22: Kennisleemten

Uit de Habitatrichtlijn volgt dat de provincies de plicht hebben de volgende bewijslast te halen: "... *wetenschappelijk gezien geen schadelijke gevolgen heeft*".

Een handnavingsverzoek op basis van artikel 6 lid 2 habitatrichtlijn kan niet afgewezen worden door een kennisleemte. Een kennisleemte geeft juist een verplichting voor de Lid-Staat om de gaan handhaven en een einde te maken aan de inbreuk. De bewijslast ligt bij verweerder, in onderhavig geval de provincies.

De standpunt blijkt uit meerdere arresten van het Europees Hof. Als voorbeeld hierna enkele citaten uit [C-559/19](#), [ECLI:EU:C:2021:512](#) (herhaling):

"168 Ten tweede zij eraan herinnerd dat artikel 6, lid 2, van richtlijn 92/43 een algemene verplichting oplegt om passende beschermingsmaatregelen te nemen om te voorkomen dat in speciale beschermingszones – zoals in casu het geval is – de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten verslechtert en er storende factoren optreden voor de soorten waarvoor de zones zijn aangewezen voor zover die factoren, gelet op de doelstellingen van deze richtlijn, een significant effect zouden kunnen hebben.

169 Uit verschillende in het dossier opgenomen wetenschappelijke gegevens blijkt dat

de overexploitatie van de watervoerende laag Doñana heeft geleid tot een daling van het grondwaterpeil, waardoor de beschermde gebieden van het beschermde natuurgebied Doñana voortdurend worden verstoord. Zoals in punt 137 van het onderhavige arrest is opgemerkt, getuigen met name verschillende wetenschappelijke studies van de effecten van de wateronttrekking bestemd voor de stadsvoorziening van het toeristenoord Matalascañas op de ecosystemen van het beschermde gebied Doñana (ZEPA/LIC ES0000024), met name op de prioritaire habitattypen met code 3170, te weten de niet-permanente poelen in het Middellandse-Zeegebied. Deze gegevens bevestigen dat de toestand van deze habitats nog steeds verslechtert en zal blijven verslechteren als gevolg van de daling van de grondwaterstand van deze watervoerende laag, en dat het Koninkrijk Spanje niet de nodige maatregelen heeft getroffen om aan deze verslechtering een einde te maken.*

170 Zoals de advocaat-generaal in de punten 70 en 73 van haar conclusie heeft aangegeven, had het Koninkrijk Spanje, om deze vaststellingen te ontkrachten, elementen moeten aandragen waarmee elke redelijke twijfel kon worden weggenomen dat de handhaving van de huidige grondwateronttrekkingspraktijk wetenschappelijk gezien geen schadelijke gevolgen heeft voor voornoemde beschermde habitats. Daartoe vereist richtlijn 92/43, zoals in punt 156 van dit arrest is opgemerkt, dat een onderzoek naar de verenigbaarheid wordt gedaan als bedoeld in artikel 6, lid 3, van deze richtlijn."

23: Onvoldoende concreet

In eerdere correspondentie hebben verschillende provincies gesteld dat het handhavingsverzoek niet voldoende concreet is. Meten=Weten heeft zich laten verleiden om een aanvulling met vermelding van percelen toe te voegen aan de procedure. Dat was niet nodig en heeft het doel verder uit beeld gebracht. Het Hof heeft in verschillende arresten laten zien dat er wel degelijk generieke problemen voorgelegd kunnen worden. (C-404/13, [ECLI:EU:C:2014:2382](#), "ClientEarth", punt 14, 52 en verder).

Toch hebben wij ook zelf ons huiswerk niet helemaal goed gedaan, in plaats van percelen van toepassing te noemen hadden wij beter de gebieden moeten noemen welke beschermd zijn, dus de in de betreffende provincies gelegen Natura 2000-gebieden. Het handhavingsverzoek zag immers op de verbodsbepaling ter bescherming van Natura 2000-gebieden.

Gezien de belanghebbendheid (statutair en feitelijke werkzaamheden), in samenhang met de aangetoonde verplaatsing van de toegepaste stoffen, ziet het handhavingsverzoek op bescherming van alle Natura 2000-gebieden.

Het kan dus ook zijn dat een provincie moet handhaven teneinde een gebied in een andere provincie te beschermen tegen verslechtering. Uit bovenstaande is ook helder dat het handhavingsverzoek niet opgeknipt kan worden, zoals de provincie Friesland doet door per perceel met een voornemen tot besluit komt. Het opdelen in de beoordeling en dus in de afwijzing is in strijd met het vereiste om plannen en projecten op zichzelf of in combinatie passend te beoordelen.

Als de Lid-Staat Nederland niet in staat is om het handhavingsverzoek als systeemprobleem te behandelen dan is het resultaat vooral veel frustratie en vertraging. Ook bij initiatiefnemers (gebruikers) van middelen.

24: Reactie op de reeds genomen (ontwerp)besluiten

Limburg

Besluit afwijzing hhv: "*Immers, gelet op het feit dat ecologisch onderzoek vooralsnog grotendeels ontbreekt, kan niet eenduidig worden aangetoond dat het gebruik van een of meer van deze stoffen leidt tot een mogelijk significant negatief effect op de beschermde specifieke habitattypen en/of soorten binnen een of meer Natura 2000-*

gebieden."

Reactie: significante effecten zijn niet uitgesloten dus handhaven en bewijslast niet bij appellant leggen.

"Zoals beschreven blijven onze inspanningen erop gericht dat er meer ecologisch onderzoek wordt verricht. Het Rijk, met het ministerie van LNV voorop, is hiervoor aan zet."

Reactie: gs is bevoegd gezag.

"Wij geven u in overweging om uw invloed verder uit te oefenen op de betrokken politici en beleidsmakers, op basis van een inhoudelijk debat. U kunt daarmee ons inziens veel meer bereiken dan met een juridisch debat."

Reactie: doet Meten=Weten en hun voorgangers al 15 jaar met beperkt resultaat.

Noord-Holland

"Een belangrijk aspect hierbij is dat er meer ecologisch onderzoek noodzakelijk is naar de gevolgen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen bij het telen van gewassen voor de door de Habitatrichtlijn beschermde natuurlijke habitats of habitats van soorten om überhaupt te kunnen oordelen of sprake is van significatie nadelige gevolgen."

Reactie: Zolang er geen passende beoordeling mogelijk is door gebrek aan noodzakelijk ecologisch onderzoek, is er dus niet de wetenschappelijke zekerheid en dient overgegaan te worden op handhaving. Bij gebrek aan kennis is het verlenen van toestemming niet mogelijk en handhaven geboden.

"Een algemeen verbod op bepaalde gewasbeschermingsmiddelen is op dit moment in strijd met het zorgvuldigheids- en evenredigheidsbeginsel, want niet alleen is gelet op te dienen belangen eerst meer onderzoek noodzakelijk, ook heeft het grote economische en sociale gevolgen en leidt het tot grote rechtsongelijkheid op Europees en landelijk niveau."

Reactie: niet het zorgvuldigheids- en evenredigheidsbeginsel zijn leidend maar het voorzorgsbeginsel. Een belangenafweging is niet mogelijk. Als handhaven rechtsongelijkheid geeft, dan is handhaven in het algemeen niet meer mogelijk.

"Tot die tijd vinden wij het gelet op alle betrokken belangen niet evenredig en passend om hieromtrent op provinciaal niveau een controversieel besluit te nemen."

Reactie: door niet te handhaven en toch een belangenafweging te maken, zonder passende maatregelen, heeft u door het afwijzen van het handhavingsverzoek juist wel al een controversieel besluit genomen, want in strijd met Unierecht.

Noord-Brabant

Uitstelbrief: *"Daarnaast speelt mee dat de lopende coalitiebesprekingen in Noord-Brabant van invloed kunnen zijn op de beleidsdiscussie."*

Reactie: de uitvoering van de Habitatrichtlijn (Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992) kan geen onderdeel vormen van een beleidsdiscussie of nationale politiek want gs is bevoegd gezag en Unierecht heeft voorrang.

Drenthe

Besluit afwijzing hhv: *"Voor de handhaving van het gewasbeschermingsmiddelenrecht zijn niet wij, maar is de NVWA het bevoegd gezag. Wel zijn wij gezien artikel 122 van de Provinciewet bevoegd gezag voor handhaving van artikel 2.7, tweede lid, van de Wnb."*

Reactie: het handhavingsverzoek ziet op naleving van de Habitatrichtlijn, u bent bevoegd. Bovendien had u het handhavingsverzoek bij ontvangst door moeten sturen naar het bevoegde gezag indien u dat niet bent.

"Op basis van deze informatie is de kans zeer groot dat het huidige middelengebruik binnen de referentiesituatie blijft. Een overtreding van artikel 2.7, tweede lid, van de Whb is naar ons oordeel dan ook niet aannemelijk en is zeker niet aangetoond."

Reactie:

- voldoet niet aan de vereisten van het Hof: geen wetenschappelijke zekerheid.
- bewijslast ligt bij verweerder.
- er is geen referentiesituatie bekend qua aard en hoeveelheid van de belasting van de natuurgebieden.

Groningen

"Wij achten het aannemelijk dat het huidige gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op de betreffende percelen qua gevolgen binnen de bestaande rechten uit de referentiesituatie blijft. Daarmee is er geen passende beoordeling en natuurvergunning nodig en is er dus geen sprake van een overtreding."

Reactie:

- verzocht was te handhaven op basis van stoffen, niet op basis van percelen, zie 'Onvoldoende concreet'
- het Hof vereist wetenschappelijke zekerheid, 'aannemelijk achten' is onvoldoende
- uit het hoofdstuk 'Bestaand gebruik vergeleken met afzetgegevens' blijkt dat het gebruik explosief toegenomen is, er is geen sprake van bestaande rechten.

Zeeland

In het besluit waarmee Zeeland het handhavingsverzoek afwijst staat:

"Immers, gelet op het feit dat ecologisch onderzoek vooralsnog grotendeels ontbreekt, kan niet eenduidig worden aangetoond dat het gebruik van een of meer van deze stoffen leidt tot een mogelijk significant negatief effect op de beschermde specifieke habitattypen en/of soorten binnen een of meer Natura 2000-gebieden. Gelet daarop kan een overtreding van artikel 2.7, tweede lid, van de Wet natuurbescherming binnen een of meer Natura 2000-gebieden wellicht niet op voorhand worden uitgesloten, maar evenmin eenduidig worden vastgesteld. Derhalve bestaat in elk geval vooralsnog - mede gelet op de algemene beginselen van behoorlijk bestuur - geen grondslag voor bestuursrechtelijk handhavend optreden wegens het overtreden van artikel 2.7, tweede lid, van de Wet natuurbescherming."

Reactie: Door de geconstateerde onzekerheid, in samenhang met het voorzorgsbeginsel van de Habitatrichtlijn, het voorzorgsbeginsel van verordening 1107/2009 en het VWEU, dient juist het college over te gaan op handhaven.

Zuid-Holland

Reactie brief van 3 oktober 2023.

In de brief noemt het Zuid-Holland een verzoek om een verbod van bestrijdingsmiddelen. Het verzoek ziet op een verzoek inzake stoffen, niet middelen, dat is een heel ander begrip en een andere toelating.

De vereniging verzoekt niet om wet en regelgeving aan te passen, maar om Unierecht toe te passen, met toepassing van rechtspraak van het Hof. En dan met name de strikte invulling van het voorzorgsbeginsel.

Ook verzoekt de provincie om expliciet te benoemen op welke grondslag van de Wnb een besluit verwacht wordt. Helaas kunnen wij dit niet, omdat nationale wetgeving en nationale rechtspraak niet dezelfde rechten geeft als Unierecht.

De vereniging verzoekt immers op basis van het verdrag van Aarhus om maatregelen te nemen en de inbreuk op artikel 6 lid 2 (Habitatrichtlijn) te beëindigen. Het verdrag geeft

het recht om bij nalaten een verzoek in te dienen en vervolgens bij het uitblijven van maatregelen rechtsmiddelen aan te wenden.

Omdat het verdrag deze mogelijkheid geeft, kan toepassing van nationaal recht niet een andere uitkomst geven. De brief laat zien hoe de Wet natuurbescherming luidt, maar niet wat de rechten van de vereniging zijn inzake nalaten. Dat laten vele arresten van het Hof en conclusies van de A-G juist wel zien. Daarom is het verzoek volledig gericht op Unierecht.

In de brief wordt verwezen naar het van Gend en Loos arrest. Daarna zijn er veel arresten en conclusies bekend gemaakt met uitleg over het Unierecht. Een klein aantal als voorbeeld:

1. C-115/09, [ECLI:EU:C:2011:289](#), Duitsland, "*Trianel, Schutznormtheorie*"
2. C-240/09, [ECLI:EU:C:2011:125](#), Slowakije, "*LZ*"
3. C-416/10, [ECLI:EU:C:2013:8](#), Slowakije, "*Krizan*"
4. C-243/15, [ECLI:EU:C:2016:838](#), Slowakije, "*LZ II*"
5. C-664/15, [ECLI:EU:C:2017:987](#), Oostenrijk, "*Protect*"
6. C-197/18, [ECLI:EU:C:2019:824](#), Oostenrijk, "*Wasserleitungsverband N. Burgenland*"
7. C-254/19, [ECLI:EU:C:2020:680](#), Ierland, "*Friends of the Irish Environment*"

Overtreding of inbreuk

Zuid-Holland redeneert vanuit het begrip overtreding, de vereniging vanuit een inbreuk. Het is daarom nodig om de stoffen te verbieden en niet om te kijken naar het individueel toepassen van de stoffen.

Het is bovendien aan de initiatiefnemer en de Lid-Staat om artikel 6 lid 3 toe te passen. En dat is niet mogelijk is, omdat het niet mogelijk is een project passend te beoordelen, waarbij de in het handhavingsverzoek genoemde stoffen, toegepast kunnen worden.

25: Recente ontwikkelingen

In dit hoofdstuk bespreken we recente ontwikkelingen in september/oktober 2023. Gezien de korte termijn voor het einde van termijnen voor Friesland (zitting) en Zeeland (bezwaar) is deze bespreking niet uitputtend.

Het betreft de volgende ontwikkelingen:

1. twee conclusies van de advocaat-generaal van het Hof, C-308/22, [ECLI:EU:C:2023:716](#), Nederland, Ctgb en de gevoegde zaken C-309/22 en C-310/22, [ECLI:EU:C:2023:717](#), Nederland, Ctgb
2. de vergadering van de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van de Tweede Kamer inzake glyfosaat, 4 oktober 2023
3. de uitzending van Zembla van 28 sept 2023

De kern van de ontwikkelingen is dat de toelating van het Ctgb niet voldoet aan de eisen van de Habitatrictlijn en ander Unierecht omdat ze niet de zekerheid bieden dat schadelijke gevolgen voor mens, natuur en milieu zijn uitgesloten. Omdat de besluiten van het Ctgb tot toelating onrechtmatig zijn, kan er niet afgezien worden van handhaving onder verwijzing naar het Ctgb en hun besluiten.

In de genoemde vergadering van de commissie van de Tweede Kamer informeert de secretaris/directeur Ctgb, dr. Ingrid Becks-Vermeer, als volgt inzake toelating van middelen: "*de eerste stap in de beoordeling is de werkzame stof*".

De vergadering:

https://www.tweedekamer.nl/debat_en_vergadering/commissievergaderingen/details?id=2023A04497

De video van de vergadering:

<https://debatgemist.tweedekamer.nl/debatten/glyfosaat>

De A-G concludeert in [ECLI:EU:C:2023:716](#), zie punt 71, dat er breder getoetst dient te worden: "*met de werking van het gewasbeschermingsmiddel of de mogelijke nadelige effecten van het gewasbeschermingsmiddel zelf of de componenten of residuen daarvan*". Dus niet enkel de werkzame stof dient te worden getoetst.

*"81. PAN Europe merkt derhalve terecht op dat wanneer de toelating van bijvoorbeeld Dagonis – voor zover het difenoconazool bevat – mens of dier of het milieu aanzienlijke potentiële schade kan berokkenen, **het Ctgb niet de keuze mag worden gelaten om deze effecten terzijde te schuiven en het gewasbeschermingsmiddel zonder meer toe te laten**. Dit geldt te meer daar difenoconazool in 2008 (15 jaar geleden) werd beoordeeld. Bovendien zijn de hormoonontregelende eigenschappen van difenoconazool destijds niet beoordeeld. De beoordeling van de bevoegde autoriteit moet berusten op de meest actuele wetenschappelijke en technische kennis. Zoals hiervoor reeds opgemerkt, dient volgens artikel 29, lid 1, onder e), van verordening nr. 1107/2009 de stand van de wetenschappelijke en technische kennis in aanmerking te worden genomen bij de beoordeling van een gewasbeschermingsmiddel."*

Belangenafweging

De A-G wijst in de bovengenoemde conclusie onder punt 62 naar een arrest van het Hof wat duiding geeft inzake een belangenafweging.

"Zoals het Hof in een recent arrest(28) heeft bevestigd, „moet worden vastgesteld dat, zoals is vermeld in overweging 24 van verordening nr. 1107/2009, de toelatingsvoorschriften een goede bescherming moeten garanderen en dat wanneer toelatingen voor gewasbeschermingsmiddelen worden verleend, met name de bescherming van de gezondheid van mens en dier en van het milieu ,voorrang moet hebben’ op de verbetering van de teelt van planten”."

Verwijzing 28: Arrest van 19 januari 2023, Pesticide Action Network Europe (C-162/21, EU:C:2023:30, punt 48 en aldaar aangehaalde rechtspraak).

De provincies kunnen zich dus niet op het standpunt stellen dat handhaving onevenredig is. Uit de conclusie blijkt verder dat zowel bij toestemming verlenen, de toestemming wijzigen of intrekken, de gezondheid van mens en dier en van het milieu voorrang heeft. Dit geldt uiteraard temeer voor beschermde gebieden omdat de bescherming van gebieden komt bovenop de boven de genoemde algemene bescherming.

De uitzending van Zembla

De uitzending van Zembla van 28 sept 2023 in samenhang met de uitgebreide analyse van openbaar gemaakte documenten laat zien dat:

1. de toelating van het Ctgb om meerdere gronden tekort schiet
2. mens en dier en het milieu gevaar lopen door de huidige belasting van stoffen en middelen

Prof. dr. Bas Bloem, hoogleraar neurologische bewegingsstoornissen aan het Nijmeegse Radboudumc verklaart in de uitzending:

00:17:36: Met de kennis die we nu hebben...

00:17:38: ...en het feit dat we weten dat de toelatingscriteria niet kloppen...

00:17:41: ...kan niemand in de wereld zeggen dat de huidige middelen...

00:17:44: ...los of in samengestelde cocktails, veilig zijn.

Bovenstaande tekst is overgenomen uit het transcript van de uitzending van Zembla, per email naar ons toegezonden door de regisseur op 3 okt 2023.

De uitzending van Zembla:

<https://www.bnnvara.nl/zembla/artikelen/bollengif-in-boterveen>

De onderliggende uitleg inzake geopenbaarde documenten:

<https://www.bnnvara.nl/zembla/artikelen/hoe-het-ctgb-structureel-de-gevaren-van-landbouwgif-bagatelliseert>

De conclusies van de A-G referentiesituatie

Uit de conclusies van de A-G valt af te leiden dat als later blijkt uit technische of wetenschappelijke informatie, dat middelen schadelijk zijn, er maatregelen genomen moeten worden. Er is geen ruimte af te zien van het nemen van maatregelen door de lidstaat op basis van een referentiesituatie of legaal planologisch gebruik.

De conclusies van de A-G algemeen

De genoemde conclusies van de A-G laten zien, dat de Unierecht een hoog niveau van bescherming van de gezondheid van mens en dier geeft. Dit recht kan en mag niet ondermijnd worden. Dit recht is bovendien door milieuactivisten (de A-G gebruikt dit woord) af te dwingen.

Nieuw in v11:

Notitie Handelingsperspectief Kaderrichtlijn Water

De provincie Utrecht beschikt over een relevante notitie met de volgende kenmerken:

titel: Notitie Handelingsperspectief Kaderrichtlijn Water
datum: maart 2024
statenbrief: Handelingsperspectief Kaderrichtlijn Water, 26-03-2024
vindplaats:
<https://www.provincie-utrecht.nl/actueel/nieuws/utrechtse-krw-doelen-stroomversnelling-met-nieuw-handelingsperspectief>

Uit de notitie blijkt:

1. dat de provincie veel instrumenten heeft om de inbreuk, waar het handhavingsverzoek op ziet, te beëindigen
2. dat de provincie verplicht is de instrumenten in te zetten

Bovenaande geldt ook voor de Habitatrichtlijn. Dat blijkt uit het volgende citaat uit het genoemde rapport:

p. 24:

"Wat is onze rol?"

- We zijn er verantwoordelijk voor om onderzoeken en maatregelen uit te voeren om de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR)-doelen per Natura 2000-gebied te realiseren [..]"

26: Intrekken aanvulling en politieke afwegingen

De provincies hebben einde 2021 een brief naar de vereniging gestuurd met een verzoek om aanvulling omdat het verzoek niet voldoende concreet zou zijn.

Onder druk, namelijk de voorwaardelijke weigering het handhavingsverzoek in behandeling te nemen, hebben wij perceelnummers genoemd. Met de kennis van nu, hadden we dit beter niet kunnen doen. De kennis van nu is met name de recente conclusies van de A-G.

De provincies hebben verzocht om juist specifiek individuele gevallen aan te wijzen door de volgende zinsnede: "*ontbreekt namelijk wezenlijke informatie omtrent de specifieke*

inrichtingen/bedrijven".

Als reactie hebben heeft de vereniging een aantal concrete percelen genoemd, alleen om aan te tonen dan wel zeer aannemelijk te maken dat de stoffen in de betrokken provincie worden toegepast.

Nu stellen diverse colleges mondeling dat het politiek niet haalbaar is om bij individuele toepassers of initiatiefnemers te gaan handhaven.

Wij zien handhaven inzake individuele initiatiefnemers ook niet als een gunstige aanpak, omdat het ophef zal veroorzaken en bovendien een hoge werkdruk. Maar de provincies dwingen de vereniging juist om haar doelen te halen, middels procedures op individueel niveau. En juist dat geeft weer volstreekte willekeur.

Een mogelijke oplossing van deze impasse is het intrekken van de aanvulling (van datum 9 dec 2021) op het verzoek, zodat het handhavingsverzoek weer zuiver ziet op enkel de inbreuk op artikel 6 lid 2 van de Habitatrictlijn.

Een intrekking van de aanvulling is mogelijk onder voorwaarden. Dit is een bespreekpunt.

Daarbij merken wij op dat zowel de bestuursrechter als de civiele rechter al uitspraken gedaan hebben welke laten zien dat het zinvol is om juist per teler te procederen.

27: Verzoeken om handhaving individuele teelten

Verzoeken om handhaving **individuele teelten** is tot nu toe zinloos en heeft geen oplossing geboden om meerdere redenen.

De belangrijkste is dat gedeputeerde staten twee uitspraken van uw rechtbank volledig en totaal negeren, namelijk:

1. [ECLI:NL:RBNNE:2021:2483](#)
2. [ECLI:NL:RBNNE:2024:4141](#)

Daar is een derde uitspraak bij gekomen, [ECLI:NL:RBNNE:2025:899](#), van 6 mrt 2025, inzake een handhavingsverzoek van 21 mrt 2022 dat zag op een individuele teelt.

De inhoudsindicatie is glashelder:

*"De rechtbank van oordeel dat op het moment van het nemen van het bestreden besluit niet vast stond dat het project, hetzij afzonderlijk, hetzij in combinatie met andere projecten, geen significante gevolgen voor het Drents-Friese Wold & Leggelderveld kon hebben. Voor dat project was het daarom een vergunning nodig. Omdat die niet was verleend **was er sprake van een overtreding.**"*

De uitspraak sluit vele geitepaadjes af op een na. Probleem van handhavingsverzoeken bij individuele teelten is de tijd. Een procedure duurt veel langer dan de teelt.

Daarbij komt dat ondanks de verplichting voor initiatiefnemers om registers bij te houden, bestaat, deze gegevens niet opgevraagd kunnen worden door Meten=Weten, zie hoofdstuk 'Onderzoeksplicht en registers'.

Het is dus niet mogelijk voor Meten=Weten om te weten waar de in het handhavingsverzoek genoemde 14 stoffen gebruikt worden.

Een voorlopige voorziening welke zag op een individuele teelt is, volledig in strijd met het voorzorgsbeginsel, niet toegewezen: [ECLI:NL:RBNNE:2022:2136](#).

Uit bovenstaande blijkt dat:

1. handhavingsverzoeken bij individuele teelten geen 'effective remedy' zijn
2. het voorzorgsbeginsel genegeerd wordt door de lidstaat en de nationale rechter

Op basis van de beginselen van het recht van de Unie is dit een probleem dat ook anders uitgelegd had kunnen worden, juist op basis van die beginselen.

De voorzieningenrechter nooit een belangenafweging had mogen maken, [ECLI:NL:RBNNE:2022:2136](#).

Erger is nog onderstaande citaat uit die uitspraak, die haaks staat op het voorzorgsbeginsel:

"Voorts acht de voorzieningenrechter van belang dat verzoekster geen concrete en objectieve informatie heeft ingediend over de door haar gestelde (significante) effecten van de activiteit op het gebied."

Die concrete en objectieve informatie was niet nodig maar de gestelde '(significante) effecten' zijn nu een feit. Een ernstig probleem.

Verweerder heeft al sinds 2021 de gelegenheid gehad om meer onderzoek te doen en daar nog geen enkel begin aan gemaakt. Verweerder heeft de wil niet.

Het is daarom noodzakelijk dat de bestuursrechter hard ingrijpt en nog voor het nieuwe spuitseizoen gebruik van in ieder geval alle genoemde stoffen onmiddellijk stopt. Gezien de Rendac uitspraak kan dat.

28: Overzicht rapporten Meten=Weten

Voor het overzicht hieronder een opsomming van de rapporten van Meten=Weten met verwijzingen naar de vindplaatsen.

Mantingh M, & Buijs J. 2020. *Onderzoek naar de aanwezigheid van bestrijdingsmiddelen in vier Natura 2000 gebieden in Drenthe en de mogelijke invloed van de afstand van natuurgebieden tot landbouwgebieden op de belasting met bestrijdingsmiddelen*. Onderzoeksrapport Mantingh Environment and Pesticides Assen en Buijs Agro-Services, Bennekom.
<https://www.metenweten.nl/files/2020-aanwezigheid-bestrijdingsmiddelen-Natura-2000-gebieden.pdf>

Buijs J. & Mantingh M. 2021. *Onderzoek verspreiding bestrijdingsmiddelen in Drenthe en omstreken. Evaluatie van 3 jaar onderzoek van bodem, vegetatie, mest en lucht*. Westerveld, Vereniging Meten=Weten
<https://www.metenweten.nl/files/2022-Onderzoek-verspreiding-bestrijdingsmiddelen.pdf>

Buijs J. & Mantingh M. 2022. *Onderzoek verspreiding bestrijdingsmiddelen in Drenthe en omstreken. Evaluatie van 3 jaar onderzoek van bodem, vegetatie, mest en lucht*. Rapport Meten=Weten, januari 2022.
<https://www.metenweten.nl/files/2022-Onderzoek-verspreiding-bestrijdingsmiddelen.pdf>

Buijs, J., M. Mantingh, G. Nijland. 2024. *Verslag onderzoeksproject Schone Sier, Meting van bestrijdingsmiddelen in lucht en eikenblad in Drenthe en op de Veluwe in 2022-2023*.
<https://div.metenweten.nl/misreader/imgcms/MW-files//2024-07-10-onderzoeksproject-Schone-Sier.pdf>

Het rapport Schone Sier van Meten=Weten

Het project van Meten=Weten, genaamd 'Schone Sier' was gericht op het meten van de aanwezigheid van pesticiden in de ons omringende lucht in Nederland. Op 7 plaatsen

(Drenthe 4 en Veluwe 3) zijn hiervoor samplers met luchtfilters geplaatst, waarvan 5 in Natura 2000-gebied. Tevens werden bladmonsters genomen van de boomsoort eik op maximaal 50 meter van de samplers. De geplaatste samplers zijn identiek aan de in Duitsland gebruikte exemplaren voor een vergelijkbaar onderzoek (Zaller et al., 2022).

In de samplers van Meten=Weten zijn met 64 filters in totaal 70 pesticiden of hun afbraakproducten aangetroffen als aanwezig in de ons omringende lucht.

Het verloop van de concentraties door het jaar heen, liet zowel een belangrijke plaatselijke invloed zien, als een meer algemene achtergrondsbelasting. Deze algemene achtergrondsbelasting vormt een permanente en jaarronde aanwezigheid van pesticiden in de lucht over het gehele land.

Luchtverplaatsing buiten drift vormt een belangrijke oorzaak van de verspreiding van pesticiden.

Bron en citeertitel en vindplaats van het rapport Schone Sier:

Buijs, J., M. Mantingh, G. Nijland. 2024. *Verslag onderzoeksproject Schone Sier, Meting van bestrijdingsmiddelen in lucht en eikenblad in Drenthe en op de Veluwe in 2022-2023.*

<https://div.metenweten.nl/misreader/imgcms/MW-files//2024-07-10-onderzoeksproject-Schone-Sier.pdf>

De resultaten van de luchtmetingen en de metingen van bladmonsters sluiten aan op de genoemde stoffen in het handavingsverzoek.

In onderstaande tabel de stoffen uit het handavingsverzoek met kolommen met meetresultaten uit het rapport Schone Sier.

nummer	stofnaam	in eikenblad	in lucht
1	6-benzyladenine	nee	nee
2	Aclonifen	ja	ja
3	Boscalid	ja	ja
4	Chloorprofam	ja	ja
5	Chloridazon	nee	nee
6	Difenoconazool	ja	ja
7	Fluopyram	ja	ja
8	Folpet	ja (afbraakproduct)	ja (afbraakproduct)
9	Pendimethalin	ja	ja
10	Prosulfocarb	ja	ja
11	Prothioconazool	ja	ja
12	Pyrimethanil	ja	ja
13	Tebuconazool	ja	ja
14	Terbuthylazin	ja	ja

De stoffen worden dus aantoonbaar teruggevonden in de lucht en in het blad van de eik. Dus ook in Natura 2000.